



**TÜRKİYE'DE 5510 SAYILI KANUN  
KAPSAMINDA İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK**

**2022  
YÜKSEK LİSANS TEZİ  
AKTÜERYA ve RİSK YÖNETİMİ**

**Laith Mohammad ALRAWASHDEH**

**Danışman  
Prof. Dr. Hasan Alp ÖZEL**

**TÜRKİYE'DE 5510 SAYILI KANUN KAPSAMINDA İSTEĞE BAĞLI  
SİGORTALILIK**

**Laith Mohammad ALRAWASHDEH**

**Prof. Dr. Hasan Alp ÖZEL**

**T.C.**

**Karabük Üniversitesi**

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**

**Aktüerya ve Risk Yönetimi Ana Bilim Dalı**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK**

**Temmuz 2022**

## İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER .....	1
TEZ ONAY SAYSASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI .....	4
ÖNSÖZ .....	5
ÖZ.....	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION .....	10
KISALTMALAR .....	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU .....	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ .....	13
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	14
GİRİŞ .....	15
1. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI ve UYGULAMALARI.....	17
1.1. Sosyal Güvenlik Kavramı .....	17
1.1.1. Sosyal Güvelğin Amacı ve Önemi .....	20
1.2. Sosyal Güvelğin Tarihsel Gelişimi .....	21
1.2.1. Dünya’da Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi .....	22
1.2.2. Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi .....	27
1.3. Sosyal Güvenlik Uygulamaları .....	32
1.3.1. Sosyal Yardım Uygulaması.....	34
1.3.2. Özel Sigorta Uygulaması.....	35

1.3.3. Sosyal Sigortalar Uygulaması.....	36
<b>2. SOSYAL GÜVENLİKTE ZORUNLULUK İLKESİ ve UYGULAMA ALANI.....</b>	<b>38</b>
2.1. Zorunlu Sigortalı Sayılanlar.....	38
2.1.1. Hizmet Akdine Tabi Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar .....	38
2.1.2. Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışan Kişiler.....	39
2.1.3. Kamu Kurumlarında Çalışan Kişiler .....	40
2.1.4. Haklarında Bir Kısım Sigorta Kolları Uygulanan Sigortalı Kişiler ....	42
2.2. Sigortalı Sayılmayanlar.....	45
2.3. Sigortalının Bildirimi ve Tescil İşlemleri.....	46
2.4. Sigortalılık Süresinin Başlangıcı ve Bitimi .....	48
<b>3. TÜRKİYE’DE İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK.....</b>	<b>51</b>
3.1. İsteğe Bağlı Sigorta Kavramı.....	51
3.2. 5510 Sayılı Kanunun Getirmiş Olduğu Yenilikler .....	52
3.2.1. Yararlanma Şartları Konusunda Getirilen Yenilikler.....	52
3.2.2. Sigortalılığın Başlama ve Son Bulması Konusunda Getirilen Yenilikler... ..	56
3.2.3. Sigortalılığın Primleri ve Ödenme Şekli Konusunda Getirilen Yenilikler .....	60
<b>4. SONUÇ .....</b>	<b>62</b>
<b>KAYNAKÇA.....</b>	<b>64</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ .....</b>	<b>73</b>

## TEZ ONAY SAYSASI

Laith Mohammad ALRAWASHDEH tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE 5510 SAYILI KANUN KAPSAMINDA İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Hasan Alp ÖZEL .....

Tez Danışmanı: İşletme Fakültesi, Aktüerya ve Risk Yönetimi Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Aktüerya Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 05.07.2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Hasan Alp ÖZEL (KBÜ) .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Oytun HAÇARIZ (KBÜ) .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Selin ÖZEN (AÜ) .....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ .....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

## **DOĞRULUK BEYANI**

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

**Adı Soyadı** : Laith Mohammad ALRAWASHDEH

**İmza** :

## **ÖNSÖZ**

Tez yazma süreci boyunca desteğini esirgemeyen, ihtiyacım olan her an yardımlarını sunan, yoğun iş temposu arasında değerli vakitlerini ayıran tez danışmanım Prof. Dr. Hasan Alp ÖZEL'e sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu sürece destek olan katılımcılara, araştırma jürisinde görev alan hocalarıma teşekkür ederim.

**Laith Mohammad ALRAWASHDEH**

## ÖZ

İnsanlık tarihi boyunca yaşanmış ve yaşanmakta olan sosyolojik, teknolojik ve ekonomik gelişmeler ve değişimler önemli yapısal değişimlerin ortaya çıkmasına etki etmiştir. Söz konusu yapısal değişikliklerin görüldüğü alanlardan biri de sosyal güvenlik alanıdır. Türkiye’de uygulanan sosyal güvenliğin temellerinin oldukça eskilere dayandığı bilinmektedir. Sosyal güvenlik, Cumhuriyet tarihinden bu yana çıkarılan kanunlar ile yerini daha da sağlamlaştırmıştır. 1961 Anayasasında sosyal güvenlik ilk kez vurgulanmış ve 1982 Anayasasında da sosyal güvenliğin temel bir hak olduğu garanti altına alınmıştır.

1980’li yıllarda ülke ekonomisinde yaşanan olumsuzluklar, sosyal devlet anlayışını önemli derecede etkilemiştir. 2008’de 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu yürürlüğe koyularak sosyal güvenlik alanı ile ilgili daha kapsamlı bir reform yapılmıştır. Bu kanun ile birlikte, sigortalılık statüleri tek bir kanun çatısı altında düzenlenmiştir. Ayrıca sosyal güvenlik kurumunun teşkilatı ve işleyişi yenilenmiştir. Bu kanunla yeni bir sigorta kolu olan isteğe bağlı sigortalılık ve genel sağlık sigortasının Türkiye’de yasal altyapısı oluşturulmuştur.

Bu kapsamda çalışmada “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” ile isteğe bağlı sigortalılık konusunda getirilmiş olan yenilerin neler olduğu incelenmiştir.

Çalışma üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyal güvenlik konusu kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. İkinci bölümde 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamına giren zorunlu sigortalı olanlar, kısmi sigortalı sayılanlar ve sigortalı sayılmayanlarla ilgili usul ve esaslar incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise isteğe bağlı sigortalılık ile ilgili olarak 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun’un getirmiş olduğu yenilikler ele alınmıştır. Çalışma neticesinde elde edilen tespitler sonuç bölümünde yer almıştır.

**Anahtar Kelime:** Sigortalılık; İsteğe Bağlı Sigortalılık; 5510 Sayılı Kanun



## **ABSTRACT**

The sociological, technological and economic developments and changes that have been and are being experienced throughout the history of humanity have affected the emergence of very important structural changes. One of the areas where these structural changes are seen is the social security area. It is known that the foundations of social security practiced in Turkey go back to very old times. Social security has strengthened its position with the laws enacted since the date of the Republic. It can be said that the most important development in terms of social security was the 1961 Constitution. It was determined that the concept of social security was used for the first time in this law. It was also included in the 1982 Constitution for the first time that social security is a fundamental human right.

The negative situations experienced by the country's economies in the 1980s significantly affected the understanding of the social state. For this reason, in 2008, Social Insurance and General Health Insurance Law No. 5510 was enacted, and a comprehensive reform process was initiated in the field of social security. With this law, insurance statuses are regulated under a single law. Again, the organization and functioning of the social security institution was renewed. With this law, the legal infrastructure of voluntary insurance and general health insurance, which is a new insurance branch, was established in Turkey.

In this context, in the study, what is new in the subject of optional insurance with the “Social Insurance and General Health Insurance Law No. 5510” has been examined.

The study is designed in three parts. In the first chapter, the issue of social security has been tried to be dealt with in a comprehensive way. In the second part, the procedures and principles regarding those who are obligated to be insured within the scope of the Social Insurance and General Health Insurance Law No. 5510, those who are considered to be partially insured and those who are not considered to be insured are examined. In the third part, the innovations brought by the Social Insurance and

General Health Insurance Law No. 5510 regarding optional insurance are discussed.  
The findings obtained as a result of the study are included in the conclusion section.

**Keywords:** Insurance; Optional Insurance; Law No. 5510

## ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

<b>Tezin Adı</b>	Türkiye’de 5510 Sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Sigortalılık
<b>Tezin Yazarı</b>	Laith Mohammad ALRAWASHDEH
<b>Tezin Danışmanı</b>	Prof. Dr. Hasan Alp ÖZEL
<b>Tezin Derecesi</b>	Yüksek Lisans Tezi
<b>Tezin Tarihi</b>	05/07/2022
<b>Tezin Alanı</b>	Aktüerya ve Risk Yönetimi Anabilim Dalı
<b>Tezin Yeri</b>	KBÜ-KARABÜK
<b>Tezin Sayfa Sayısı</b>	73
<b>Anahtar Kelimeler</b>	Sigortalılık; İsteğe Bağlı Sigortalılık; 5510 Sayılı Kanun

## ARCHIVE RECORD INFORMATION

<b>Name of the Thesis</b>	Optional Insurance in Turkey under Law No. 5510
<b>Author of the Thesis</b>	Laith Mohammad Alrawashdeh
<b>Advisor of the Thesis</b>	Prof. Hasan Alp ÖZEL
<b>Status of the Thesis</b>	Master Thesis
<b>Date of the Thesis</b>	05/07/2022
<b>Field of the Thesis</b>	Actuarial and Risk Management
<b>Place of the Thesis</b>	KBÜ-KARABÜK
<b>Total Page Number</b>	73
<b>Keywords</b>	Insurance, Optional Insurance, Law No. 5510

## KISALTMALAR

<b>AB</b>	: Avrupa Birliği
<b>ABD</b>	: Amerika Birleşik Devletleri
<b>BAĞ-KUR</b>	: Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
<b>BES</b>	: Bireysel Emeklilik Sistemi
<b>ES</b>	: Emekli Sandığı
<b>ILO</b>	: Uluslararası Çalışma Örgütü
<b>m.</b>	: Madde
<b>MEB</b>	: Milli Eğitim Bakanlığı
<b>OYAK</b>	: Ordu Yardımlaşma Kurumu
<b>SGK</b>	: Sosyal Güvenlik Kurumu
<b>SSK</b>	: Sosyal Sigortalar Kurumu
<b>TC</b>	: Türkiye Cumhuriyeti
<b>TL</b>	: Türk Lirası
<b>vb.</b>	: Ve Benzeri
<b>vd.</b>	: Ve Diğerleri

## ARAŞTIRMANIN KONUSU

Çalışmanın konusu “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” ile isteğe bağlı sigortalılık konusunda getirilmiş olan yeniliklerin neler olduğu incelenmiştir.

## ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Sosyal güvenlik, modern dünyada devletler tarafından organize edilmiştir. Ancak uygulama bakımından insanlık tarihi kadar geçmiş dönemlere uzanmaktadır. Sosyal güvenlik sistemi, özellikle İkinci Dünya Savaşı’nın sonrasında, gelişimini tamamlayan ülkelerde olduğu biçimde yeni gelişmeye başlayan ülkelerde de kurumsallaőmaya baőlamıőtir. Ancak hem kapsamına almıő olduğu nüfus hem de sosyal güvenlik programlarının uygulanması ve sosyal güvenlikle ilgili fonların yönetilmesi bakımından, gelişimini tamamlayan ve gelişmekte olan ülkelerdeki sosyal güvenlik sistemleri arasında önemli farklılıkların olduğu söylenebilir. Günümüz koşulları hızlı bir biçimde deėiőtendiğinden dolayı ülkelerin sosyal güvenlik sistemleri de bu deėiőimden etkilenebilmektedir.

Dinamik bir özellik taşıyan sosyal güvenlik sistemlerine Türkiye açısından bakıldığında ilgili mevzuatın sıklıkla deėiőtirildiėi görülmektedir. Türkiye’de, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak Osmanlı Devleti’nden kalan ve kurumsallaőma düzeyi düşük olan sosyal güvenlik sistemi aşamalı olarak kurumsal yapıya dönüştürülmüştür. Türkiye’nin uluslararası sözleşmelere taraf olması ve anayasal güvenceler sunması sosyal güvenlik sisteminin kurumsallaőması için atılan adımların örneklerindedir. Bu kapsamda 1949’da ilk olarak devlet memurlarını kapsamakta olan Emekli Sandığı’nın kurulması ile kurumsallaőma süreci baőlamıőtir. 1965’de işçi statüsündeki çalışanların güvenliği için Sosyal Sigortalar Kurumu kurulmuőtür. 1971 yılında sosyal güvenliği olmayan esnaf ve diğer bağımsız çalışanlarla ilgili düzenlemeleri içeren Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR) kurularak bütün çalışan nüfusun sosyal güvenlik çatısı altında toplanması saėlanmıőtir.

Dünya ve Türkiye’de yaşanan gelişmeler sebebiyle 2006’da kabul edilmiştir ancak yasal süreç nedeniyle 2008 yılında son şekli verilen “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Kanunu” uygulamaya sokulmuőtür. Buna ek olarak “5510

Sayı Kanun Gereğince Genel Sağlık Sigortalısı Sayılanlar, Sayılmayanlar, Sigortalılığın Başlangıcı, Kuruma Bildirilmesi Hakkında Tebliğ” ile yürürlüğe girmiştir. 28 Ağustos 2008 yılında “Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ve Genel Sağlık Sigortası Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir. Ayrıca Sosyal Güvenlik Kurumu Bakanlığı’nca “2009/5 Sayılı İsteğe Bağlı Sigortalılık İşlemleri Genelgesi” yayınlanmıştır. Bu uygulamalarla isteğe bağlı sigortalılık işlemlerinin uygulama esasları ortaya konulmuştur.

Dolayısıyla yapılmış olan güncel yeniliklerin geçmiş uygulamalardan farklı olan taraflarını ortaya koymak büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı ve hedefi; herhangi bir nedenden dolayı çalışma hayatına katılamayan ya da daha sonra çalışma hayatının dışında kalanların sosyal sigorta kapsamına alınmasını ifade eden isteğe bağlı sigortalılık konusundaki güncel düzenlemelerin neler olduğunun belirlenmesi, geçmiş düzenlemelere göre farkının tartışılması suretiyle olumlu ve olumsuz yönlerinin belirlenmesidir.

## **ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ**

Karmaşık durumların açıklığa kavuşturulması ve bu durum içerisinde ortaya çıkan sorunların çözümlenebilmesi için tercih edilmekte olan bilimsel araştırmaları temelde üç ana başlık altında incelemek mümkündür. Literatürde bu araştırmalar; nicel, nitel ve karma araştırmalar şeklinde kavramsallaştırılmıştır (Ataseven, 2012, s. 544). Nicel araştırmalara, yaygın olarak sayısal veriler kullanılmaktadır. Sözel verilerin kullanıldığı araştırmalar nitel araştırmalardır. Gerek sayısal ve gerekse sözel verileri kullanmak üzere yapılan araştırmalar ise karma araştırmalardır (Alkan vd., 2019, s. 559). Söz konusu üç araştırma türü kendine özgü özelliklere sahiptirler. Özellikle nitel araştırmalar tutumları, davranışları ve tecrübeleri odağına almaktadır. Bu tür araştırmaların temel niteliği bütünsellik taşımalarıdır. Buna göre tüm olay ve olguların parçalanarak ele alınması söz konusu değildir. Parçalar bir bütünün içerisinde birlik oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda nesnellik bulunmamaktadır. Araştırmacılar belirli bir bakış açısına sahip birer katılımcı olarak değerlendirilmektedir (Altun ve Yazıcı, 2014, s. 373).

Nitel araştırmalar; görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanılmış olduğu, algılar ve olayların doğal şartlarda gerçeğe uygun ve bütüncül bir şekilde incelenerek belirli bir süreç kapsamında hareket etmesini ifade

eden araştırmalardır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere görüşme, gözlem ve yazılı doküman incelemesi nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinin başlıcalarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 41). Bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı belgelerin içerik yönünden titiz ve belli bir sisteme dayanarak analiz edilmesidir. Doküman analizinde, basılı ve elektronik olmak üzere tüm belgelerin incelenmesi, değerlendirilmesi söz konusudur. Doküman analizi, nitel araştırmalarda kullanılmakta olan diğer yöntemler gibi anlam çıkarma, ilgili konu hakkında anlayış oluşturma, ampirik bilgi geliştirme, bu bilgileri inceleme ve yorumlama gibi niteliklere sahiptir (Kıral, 2020, s. 173). Dolayısıyla bu çalışmada 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Kanunu incelenmiş olup önceki uygulamalardan farkı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

### **ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI**

Türkiye'deki sosyal güvenlik sisteminde, 2008 yılına kadar özel ve kamu sektörü çalışanlarına Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), devlet memurlarına Emekli Sandığı (ES) ve serbest meslek sahiplerine Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR) mevzuatı uygulanmıştır. 2008 yılından itibaren 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile SSK, BAĞ-KUR ve Emekli Sandığı mevzuatı SGK çatısı altında toplanmıştır. Dolayısıyla bu araştırma sadece 5510 sayılı Kanun kapsamındaki isteğe bağlı sigortalılık ile sınırlıdır.



## GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca yaşanmış ve yaşanmakta olan sosyolojik, teknolojik ve ekonomik gelişimler ve değişimler çok önemli yapısal değişimlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Söz konusu yapısal değişikliklerin görüldüğü alanlardan biri de sosyal güvenlik alanıdır. Tarih boyunca insanlar arasında mutluluğu elde edebilmek amacıyla bir dayanışma kültürü oluştuğu bilinmektedir. Nitekim toplumdaki her birey, yarından emin olmak için hayatın belirli bir döneminde karşılaşma ihtimali olan sosyal risklere karşı korunmak ve bu riskleri başkalarının yaşamaması için hem yakınlarını hem de toplumdaki diğer bireyleri korumaya yönelik çabalar içerisinde bulunmuştur.

Tarihsel süreç içerisinde klasik toplumlarda hastalık, sakatlık, yaşlılık, yoksulluk, işsizlik gibi sosyal güvenlik riskleri ile karşılaşmış olan bireyler ile bakıma muhtaç çocuklar ve yetişkin kişilerin sosyal güvenlik ihtiyaçları geniş aile ya da cemaat yapısı içerisinde belirli bir plan ve program çerçevesinde olmadan geleneksel tarzda karşılandığı söylenebilir. Toplumsal yapının sanayileşme ve kentleşmenin artmasıyla birlikte değişmesi, aile yapısındaki küçülme, toplumsallığın yerini bireyselliğin alması ve sosyal güvenlik ihtiyacının geleneksel biçimde karşılanmasında yaşanan yetersizlikler bürokratik örgütlenme biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla özellikle sosyal güvenlik ihtiyacını karşılamak üzere belirli bir plan ve program çerçevesinde uygulanan modern sosyal güvenlik sistemleri kurulmuştur.

Günümüzde sosyal güvenlik, anayasa ile güvenceye alınmış olan ve bireyin geleceğe güven içerisinde bakmasını sağlayan bir insan hakkı olarak değerlendirilmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki sosyal güvenlik uygulamaları ve kapsamaları toplumların gelişmişlik düzeyi, sosyo-ekonomik yapısı, siyasi rejimlerine göre farklılık göstermekle beraber pek çok ülkenin sosyal güvenlik sistemine sahip olduğu görülebilmektedir. Türkiye’de de sosyal güvenlik sisteminin kurumsal anlamda başlaması 1945’lerde olmuş ve değişik sigorta türleri uygulanmıştır. Toplumsal yapıdaki değişimler ve ortaya çıkan ihtiyaçlara paralel olarak çeşitli düzenlemeler sonucunda yapılan ve uygulanan sigorta türlerinden bir de isteğe bağlı sigorta uygulamasıdır.

Son şekli ile 2008 tarihinde 5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uygulanmaya başlanmıştır. Ancak, 5510 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmeden

ve yürürlüğe girdikten sonra pek çok maddesi üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Kanun onaylanmadan önce Anayasa'ya aykırılık nedeniyle iptal davası açılmıştır. Dava kapsamında Anayasa Mahkemesi tarafından Kanun'un birçok maddesi için durdurma kararı alınmıştır. Benzer şekilde Kanun yürürlüğe girdikten sonra da çeşitli yasal düzenlemeler ile Kanun'un birçok maddesi değiştirilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada yapılan son değişikliklerden sonra isteğe bağlı emeklilik ile ilgili yenilikler incelenmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde; sosyal güvenlik tanımlanmıştır. Ardından sosyal güvenliğin gelişimi dünya ve Türkiye bağlamında ele alındıktan sonra günümüzde kullanılan sosyal güvenlik sistemleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde 5510 sayılı Kanun'da belirtilmiş olan zorunlu sigortalı olanlar, kısmi sigortalı olanlar ve sigortalı olmayanların kimler olduğu sigortalı olanların sigorta başlangıç ve bitiş zamanları ile ödemeleri gereken primler detaylıca incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise isteğe bağlı sigortalılık konusu önceki mevzuat ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

# 1. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI ve UYGULAMALARI

## 1.1. Sosyal Güvenlik Kavramı

Kavram olarak sosyal güvenlik, yeni olmasına rağmen güvenliğe duyulan gereksinme insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır (Ayhan, 1988, s. 423). Bilindiği üzere insan yaşantısının sürdürülmesi için gereksinim duyulan ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Söz konusu ihtiyaçları karşılamak için tarih boyunca çeşitli çabalar gösterilmiş ve nihayetinde hep bir takım tehlike veya risklerle karşı karşıya kalınmıştır (Şahin, 2020, s. 186). Bireylerin gelirlerinde azalmaya veya giderlerinde artmaya sebep olan bu durum karşısında “Sosyal Güvenlik Sistemi” oluşturulmuştur (Alpağut ve İpekten, 2020, s. 463; Uluçay vd., 2020, s. 116).

Sosyal güvenlik kavramı ilk defa 1935’te Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) çıkarılmış olan “Sosyal Güvenlik Yasası”nda yer bulmuş olup sosyal devlet anlayışının temel ilkelerinden biri olarak görülmüştür (Koray, 2000, s. 200; Şahin ve Başarır, 2019, s. 212; Tuncay, 2012, s. 86). Kavram olarak yeni olsa da tarih boyunca insanların ihtiyaçları doğrultusunda gelişme göstermiştir (Aydemir vd., 2019, s. 53). Sosyal güvenlik kavramı, ABD ve Avrupa’da farklı mekanizmaların tarifinde kullanıldığı bilinmektedir. Örnek olarak sosyal güvenlik tanımı kapsamına Almanya’da sosyal desteklerin, sosyal sigortaların ve sosyal tüketimin girdiği görülmektedir. Fransa’da hastalık sigortası, emeklilik sigortası ve yaşlıları korumak için verilen hizmetler sosyal güvenlik olarak tanımlanmaktadır. Sosyal güvenlik ABD’de yalnızca emeklilik sigortası anlamıyla kullanılmaktadır (Ulutürk ve Dane, 2009, s. 121).

Dar anlamda sosyal güvenliği; bireylerin karşılaşacakları ve yaşamları için risk oluşturan olaylara karşı sığınılacak bir liman olarak değerlendirmek mümkündür (Ar, 2013, s. 14). Sosyal güvenlik; kişilerin kazançlarını ve çalışma becerilerini etkileme potansiyeli olan sosyal risklere karşı korunmaları ve bu risklerden kaynaklı zararların telafi edilmesi için uygulanan çağdaş bir kolektif dayanışma sistemidir (Akgeyik, 2006, s. 48). Sosyal güvenlik, bir toplumdaki sağlık hizmetlerini ve gelir garantisini sağlayan sosyal bir koruma sistemidir (Akgeyik, 2006, s. 50; Tunalı, 2016, s. 98). Yapılmış olan bütün bu tanımlarda görüleceği üzere; dar anlamda sosyal güvenliğin,

bireylerin kişisel ekonomik güvenceye kavuşturulmalarına dikkati çekmektedir. Başka bir deyişle bireylerin bazı sosyal risklere karşı ekonomik yönden güvenceye alınması, dar anlamda sosyal güvenlik kavramının açıklanmasında yeterli görülebilmektedir (Yuvalı, 2020, s. 62).

Geniş anlamda sosyal güvenlik; hastalık, işsizlik, yaşlılık, ölüm ve annelik gibi durumlarla ortaya çıkan ve kişilerin gerek sosyal gerekse de ekonomik yaşantılarını olumsuz yönde etkileyebilecek durumlara karşı, toplumun alınacak bir takım kamusal tedbirler ile kendini korumak amacıyla geliştirdiği bir savunma mekanizması olarak tanımlanabilir (Alpağut ve İpekten, 2020, s. 464). Sosyal güvenlik, ekonomik açıdan ihtiyaçların karşılanmasını sağlamak üzere gelir devamlılığının gerek günümüzde ve gerekse gelecek dönemlerde garanti altına almasını, geleceğe emniyetle bakmasını ve gelecek telaşından kurtulmasını sağlayan bir sistemdir (İzgi, 2008, s. 86).

Sosyal güvenlik, bireyin yarınından diğer bir deyişle geleceğinden emin olmasını sağlayan önlemlerin alınmasını ifade etmektedir. Buna göre; sosyal güvenliği, gelir düzeyleri ne olursa olsun, bireylere belli sosyal risklerle karşılaşması durumunda ekonomik güvence sağlamak üzere görev alan kurum veya kuruluşlar topluluğu olarak tanımlamak mümkündür (Anadolu, 2003, s. 47). Sosyal güvenlik, bireyin geliri dikkate alınmaksızın belirsizliklerin verdiği zararlardan birey hakkı ve devlet vazifesi olarak primli ya da primsiz sistemlerin kullanımı suretiyle korunmayı amaçlayan kamu harcama politikalarını oluşturmaktadır (Özkanca-Andıç ve Erasa-Akça, 2019, s. 69). Geniş anlamda yapılan tanımlardan sosyal güvenliğin, bireylerin üzerindeki sosyal risklerin etkilerinden kurtarılmasının yanı sıra gelir durumu belli bir sınırın altında olan her bireyine asgari bir ekonomik güvencenin sağlanması amacını güttüğü söylenebilir. Bu anlamda bireylerin bütün yaşamı ve bu süreçteki sorunları, geniş manasıyla sosyal güvenliğin kapsamında değerlendirilmektedir (Yuvalı, 2020, s. 65). Sosyal güvenliğin temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Sığın, 2016, s. 89-90):

- Sosyal güvenlik, bir ülkede yaşayan tüm kişilerin hayatları süresince karşılaşabilecekleri riskler sonucunda meydana gelebilecek ekonomik güçsüzlüğü gidermek ve bu kişilere belli bir yaşam standardı sağlamayı amaçlamaktadır,
- Sosyal güvenlikte korunmakta olan en küçük birim ailedir. Çünkü sosyal güvence garantisinin verildiği kişiler anne, baba ve çocuklardır,

- Sosyal güvenliği sağlamak kişilerin beyanına bırakılmaz, zorunludur,
- Temel insan haklarından biri olan sosyal güvenliği tüm vatandaşlara sağlama ile görevli olan tek merci devlettir,
- Sistemin temelinde, kişilerin sağlıklı olması ve kendi gelirlerini çalışarak elde etmeleri yer almaktadır. Bunun için de kişilere sağlık hizmetlerinden faydalanabilmeleri sağlanmakla birlikte bireylerin sağlıklı olarak işlerine devam etmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır,
- Bireylerin, çalışmış oldukları işyeri sahipleri ve devlet tarafından sistemin finansmanı sağlanmaktadır,
- Sosyal güvenlik sisteminde sigortalının birikimini değerlendirmesi için bir fon yoktur. Prim iadesinin veya bu primlerden elde edilen getirilerin sigortalıya verilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Sigortalı kişilerin primlerini geri almak ve çalıştıkları halde sistemden ayrılmayı talep etmeleri de mümkün değerildir,
- Sistemin denetimi genel olarak iç denetim ve devlet denetimi biçiminde yapılmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemi üç temel yaklaşım tarafından açıklanmaya çalışılmaktadır. Birinci yaklaşım, sosyal refahı devletin bir kurumu olarak, sosyal adaletin ve dolayısıyla gelirin yeniden paylaşımı açısından sosyal güvenliği işlemektedir. Lord Beveridge bu yaklaşımın fikir babasıdır. Bu yaklaşımda; sistemin finansmanı için devletin vergi gelirleriyle katkıda bulunması esas görölmektedir. İkinci yaklaşım, bir sosyal sigorta şeklinde sosyal güvenliğin devlet monopolü olarak örgütlü hale getirilmesi, ancak işveren ve işçiler tarafından finanse edilmesini öngörmektedir. Bu sistemin fikir babası Bismark olarak kabul edilmektedir. Ancak sonraki dönemlerde devletin de finansmana katılmasıyla bu ilk iki yaklaşım birbirine benzemiştir. Üçüncü yaklaşım ise ampirik Liberteryen'lerin ve özellikle de Hayek'in öncülüğünü yaptığı güvenlik ağı yaklaşımıdır. Güvenlik ağı yaklaşımında sosyal risklere karşı bireysel sorumluluk esas alınmaktadır. Bununla birlikte sosyal sigortalar alanında devlet ve özel sektör rekabet etmektedir. Ayrıca sosyal yardımlar devlet tarafından yapıldığı gibi gönüllü hayır kuruluşlarının da yapması gerektiği kabul edilmektedir (Akalin, 2000, s. 5).

Göröldüğü gibi bütün yaklaşımlarda ortak olan noktalardan biri, herhangi bir riskle karşılaşma ve bu riskin doğuracağı zararlı sonuçları ortadan kaldırma

durumudur. Bir başka ortak nokta ise; sosyal güvenlik konusunda bütün tanımların açık ya da kapalı olarak toplumun tümünü kapsamamasıdır (Arıkan, 1984, s. 153). Bununla birlikte sosyal güvenlik için yapılmış olan tanımlarda belirli sayıdaki sosyal riskler ve bu riskleri yol açacakları olası gider artışları, gelir kayıpları ve belirsizlik durumlarından bahsedilmektedir. Ayrıca günümüzün olduğu kadar gelecek dönemlerin de güvence altında alınmasının amaçlandığı görülmektedir. Yine bir ülkede yaşamakta olan tüm kişilerin ayırt edilmeksizin sosyolojik, ekonomik ve fiziki yönlerden güvence altına almalarını sağlamak üzere geliştirilen bir sistem olarak görüldüğü söylenebilir (Angın, 2019, s. 429; Şahin ve Selvitopu, 2012, s. 1054; Yıldırım ve Bülbül, 2018, s. 202).

### **1.1.1. Sosyal Güvenliğin Amacı ve Önemi**

Günümüzde sosyal güvenlik toplumların ve ülkelerin sosyo-ekonomik yönden önemli kalkınmışlık ve refah göstergesi olarak kabul edilmektedir. Sosyal güvenlik gelişmiş ülkelerde ulusal politikaların temelinde yer alırken; gelişmekte veya az gelişmiş ülkelerde kalkınma unsurunu kapsamayan baskı ve özveri gruplarının toplumsal taleplerinin kapsamında ele alınmaktadır. Sosyal güvenlik sistemleri çağdaş devlet anlayışının vazgeçilmez bir ögesi olarak görülmektedir (Ar, 2013, s. 14).

Sosyal devlet olma özelliğinin vücut bulduğu sosyal güvenlik, bireyin gelirinden bağımsız olarak insan onuruna yakışan asgari yaşam düzeyini sunmakla yükümlüdür. Ekonomik bakımdan zayıf olanlar, hastalık, sakatlık ve yaşlılık halleri bulunanlar ile artan güvenlik gereksinimi sosyal güvenlik kapsamına girmektedir (Özkanca-Andıç ve Erasa-Akça, 2019, s. 69). Sosyal devlet anlayışını benimseyen bir devletin, sosyal güvenlik sistemini kendisinin bir fonksiyonu olarak yerine getirmek durumundadır. Dolayısıyla devletin bu yükümlülüğü üzerine alarak sosyal güvenliği toplumun her tarafına yaymaya çalışmak ve bunun sonucu olarak milli geliri artırmak gibi bir görevi de vardır (Acar, 1999, s. 118). Sadece insan olmanın bir gereği olarak başka bir koşul dikkate alınmadan kazanılmış olan insan haklarından olan sosyal güvenliğin sağlamış olduğu haktan bir bireyin kendi rızasıyla vazgeçmesi söz konusu değildir (Yuvalı, 2020, s. 68).

Sosyal güvenliğin temelinde, tehlikelerin zararlarına karşı yürütülmekte olan mücadelenin addır. Kişileri, uğradıkları zararlar nedeniyle maruz kaldıkları muhtaç durumdan, ihtiyaçların esiri olmaktan kurtarılma mücadelesidir (Aygen, 2016, s. 156).

Bireyler, özel ve meslek yaşamları boyunca birtakım fizyolojik, mesleki ve sosyo-ekonomik sorunlarla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Sosyal güvenlik, söz konusu sorunlardan dolayı kısmen veya tamamıyla çalışma durumdan olan ve bu sebeple gelir kaybı yaşayarak muhtaç duruma düşen kişilere insan onuruna yakışır biçimde bir yaşam sürmelerine olanak sağlamaktadır (Anadolu, 2003, s. 48; Topuz, 2016, s. 3035).

Sosyal güvenlik uygulaması ile toplumun her kesimini kapsayacak şekilde; işsizlik durumunda gelir kaybının önüne geçilmesi, emekli olan insanlar için emeklilik dönemlerinde gelir elde etme imkânının sağlanması gibi olanaklar sunulmaktadır. Bununla birlikte küreselleşmenin etkili olduğu çağımızda ülkelerin büyüme ve gelişmelerine katkıda bulunarak sosyal açıdan bütünleşmenin sağlanması hedeflenmektedir (Alpağut ve İpekten, 2020, s. 464-465). Günümüzde uygulanan çağdaş sosyal güvenlik sistemleri, primli rejimler olarak isimlendirilen sosyal sigortalar ile primsiz rejimler olarak isimlendirilen kamu sosyal güvenlik programlarına nüfusun tamamı kapsama alınmakta ve bu şekilde belirlenen hedefler gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Alper, 2015, s. 4).

## **1.2. Sosyal Güvelğin Tarihsel Gelişimi**

Dünya nüfusu bir yandan artarken diğer yandan da yaşlanmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde meydana gelen yaşlı nüfus, bu ülkelerdeki sosyal güvenlik sistemleri üzerindeki baskıyı da artırmaktadır (Ünal vd., 2019, s. 105). Bu süreç sağlık giderlerinin yükselmesine ve ülkelerin refah kaybına uğramasına yol açmaktadır. Dünya nüfusun artması ve diğer taraftan yaşlılık olgusunun yarattığı sorunlar ülkeleri sosyal güvenlik sistemleri geliştirmeye zorlamıştır (Akın, 2016, s. 2). Günümüzde sosyal güvenlik sisteminin devamlılığının sağlanması amacıyla emeklilik yaşının ve emeklilik aylığına hak kazanma süresinin yeniden gözden geçirildiği görülmektedir. Ayrıca dağıtımda yaşanmakta olan maddi sorunların üstesinden gelmek amacıyla alternatif sistemlerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır (Akpınar ve Demirci, 2018, s. 138). Dünya ve Türkiye açısından detaylı tarihsel gelişime geçmeden önce sosyal güvenliğin tarihsel olarak üç temel aşama şeklinde geliştiğini söyleyebiliriz. İlk aşama 1880'lerde Almanya'da Bismarck tarafından meydan getirilen "Zorunlu Sosyal Sigorta" tekniğidir. 1935 yılında ABD Başkanı Roosevelt'in yürürlüğe koymuş olduğu Sosyal Güvenlik Yasası, tarihsel oluşum süreci açısından

sosyal güvenliğin ikinci aşamayı oluşturmaktadır. Sosyal güvenlik üçüncü tarihsel aşamasını ise, sosyal güvenlik düşüncesinin modern versiyonu olan yeniliğin önderi olarak kabul edilmekle birlikte 1942 yılında yayınlanmış olan Beveridge raporunun getirmiş olduğu yeniliklerdir (Bedük ve Mete, 2006, s. 25).

### **1.2.1. Dünya’da Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi**

Sosyal güvenliğe duyulan ihtiyacın çok eski tarihlere kadar giden bir yanı vardır. Günümüz anlamıyla olmasa da insanlık tarihinin her aşamasında var olduğu ifade edilmektedir. Yusuf Peygamberin Mısır’da organize etmiş olduğu ve tahıl üretiminde beklenen kıtlık tehlikesinin üstesinden gelmek için, yedi bolluk yılında bunların dağıtılmasını sağladığı sistem en eski ve dikkate değer sosyal güvenlik uygulamasıdır (Yurdadoğ, 2017, s. 255). Yine dezavantajlı gruplara yardımı içeren bakımevleri sosyal hizmet bağlamında İslam tarihinde Ashabı Süffe, Tolonoğlu Ahmet’in 872’de Mısır Fustat’ta yaptırmış olduğu Bimarhane’si, 11. yüzyıl Selçuklularda Darül Reha Huzurevi, 1285 yılında Memlukler döneminde Kahire’de Seyfeddin Kalavun Hastanesi, bu sosyal hizmetlere örneklik teşkil etmektedir (Yaman ve Coşkun, 2020, s. 29).

Dünyada yaşanmış olan dönemsel gelişmeler, ekonomik ve sosyal yapı, gelenekler ve dini inançlar klasik sosyal güvenliğin ortaya çıkmasında ve karşılanmasında belirleyici ve yol gösterici bir rol üstlenmiştir. Dolayısıyla başta aile içi yardımlaşmaya dayanan, ortaçağda mesleki dayanışmayla anlam bulan, sanayi devrimiyle klasik ve geleneksel yapıların yok olması ve klasik devlet anlayışının yerini modern devlet anlayışının almasıyla birlikte çağdaş sosyal güvenlik sistemi meydana gelmiştir (Angın, 2019, s. 427). Özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda gerçekleşen sanayi devrimiyle endüstri toplumuna geçilmiş ve işçi sınıfı oluşmuştur. İşçi sınıfının oluşması ile beraber sosyal güvenliğe duyulan ihtiyaç daha da hissedilir hale gelmiştir. Bu durumun sonucu olarak sosyal güvenlik anlamında ilk sistem Almanya’da ortaya çıkmış ve Alman devlet adamı Bismark tarafından sosyal sigortalar kurulmuştur (Alpağut ve İpekten, 2020, s. 464). Bismark Modelinde sosyal zararların iyileştirilmesi, iç barışın sağlanması ve yardıma muhtaç kişilerin daha çok sosyal güvenliğe kavuşturulması amacıyla ülkede sosyal güvenlikle ilgili yasal düzenlemelerin çıkarılması öngörülmüştür (Angın, 2019, s. 430; Ural ve Adakale, 2009, s. 1465). 1880-1890 yılları arasında Alman Sosyal Sigorta Sistemi’nin yürürlüğe



konulan kanunlarla oluşturulduğu bilinmektedir. Bu çerçevede 1883’de Hastalık Sigortası, 1884’de İş Kazaları Sigortası, 1889’da Yaşlılık ve Maluliyet Sigortası ile ilgili kanunlar kabul edilmiştir. 1898’de de primsiz emekli aylığı uygulaması hayata geçirilmiştir (Türkoğlu, 2013, s. 283).

Tarihi süreç içerisinde sosyal güvenlik, her toplum ya da ülkedeki ekonomik, sosyo-kültürel ve politik yapıdan etkilenmiştir. Dolayısıyla her ülkede 20. yüzyıla kadar çeşitli şekillerde uygulanmıştır. Bu tarihten itibaren bazı uluslararası standartlar geliştirilmiştir. Bu standartlar içerisinde 1948’deki “İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi”, 1952’de 35. Uluslararası Çalışma Konferansı’nda kabul edilmiş olan “102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin Sözleşme”, diğer Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri ve 1976’da Türkiye’nin onaylamış olduğu Avrupa Sosyal Güvenlik Şartı en önemli olanlar olarak sayılmaktadır (Akgeyik, 2006, s. 48). Özellikle ILO tarafından sosyal güvenliğin sağlanması konusunda yayınlanan sözleşmeleri önemli yer tutmaktadır. Bunlar; “18 Sayılı Mesleki Hastalıkların Tazmini Hakkında Sözleşme”, “42 Sayılı Gözden Geçirilmiş Mesleki Hastalıkların Tazmini Hakkında Sözleşme”, “102 Sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Sözleşme”, “115 Sayılı İşçilerin İyonlaştırıcı Radyasyonlara Karşı Korunması Hakkında Sözleşme”, “121 Sayılı İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarında Yardım Sağlanması Hakkında Sözleşme”, “155 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamı Hakkında Sözleşme”, “161 Sayılı İş Sağlığı Hizmetleri Hakkında Sözleşme”, “162 Sayılı Asbestin Güvenli Kullanımı Hakkında Sözleşme”, “176 Sayılı Maden İşlerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi”, “187 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi” olarak sıralamak mümkündür (Yaman ve Coşkun, 2020, s. 28).

Fransa’da ilk sosyal güvenlik çalışmaları incelendiğinde; 1893’te iş kazası sigortası, 1894’te maden işçileri için yapılan düzenlemeleri ve 1909 yılında demiryolu işçilerinin koşullarını düzenleyen çalışmaların öne çıktığını söylemek mümkündür. Ayrıca 1910’da işçileri ve çiftçileri kapsayan zorunlu yaşlılık sigortası uygulanmıştır. Fransa’da modern anlamda ilk sosyal sigortaların 1928 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Bu dönemde düşük gelirli işçiler için katılımın zorunlu olduğu ilk kanun çıkarılmıştır. 1930 yılında ise Sosyal Sigorta Kanunu yürürlüğe konulmuştur. 1945’de tüm sosyal riskleri kapsamakla birlikte yapılacak yardımlarda birlik sağlayan yeni bir kanun yayınlanmıştır (Oral, 2004a, s. 10). Fransa’da 1997 tarihli Thomas Yasası, özel

sektör emeklilik karşılığı için yasal ve örgütsel çerçeveyi oluşturmuştur (Ney, 2003, s. 90).

Sosyal güvenlik için ilk yasal düzenleme İngiltere’de 1897 yılında kabul edilen ve iş kazalarına karşı işverenin sorumlu tutulduğu yasal düzenlemeyle başlamıştır. Daha sonra 1908’de yaşlılık yardımı kanunu kabul edilmiştir. 1911 tarihinde “Ulusal Sigorta Yasası” ve 1942’de “Beveridge Raporu” çıkartılmıştır. Raporla sosyal güvenlik sisteminin değişim ve gelişim gösterdiği belirtilmiştir. Bu düzenlemelerden yaşlılık yardımı uygulamasıyla, 70 yaş ve üzerindeki kişilere yoksulluk belgesi edinmeleri koşuluyla aylık bağlanmıştır (Okur vd., 2012, s. 19-20). 1911’deki “Ulusal Sigorta Yasası” zorunlu sigortalılık uygulamasını içermiştir. Ayrıca bu düzenleme ile işgöremez bir durumun yaşanması halinde işgöremeyen kişilere ödenek bağlanmıştır (Tuncay ve Ekmekçi, 2012, s. 26-27). 1992 ile 1995 yıllarında yapılmış olan düzenlemeler ile yaşlılık sigortasının üç basamaklı bir yapıya kavuşturulduğu görülmektedir. Sistemin birinci basamağı; herkes için geçerli olmak üzere yaşlılık yardımını öngörmüştür. Ödenmekte olan sosyal sigorta primlerine karşılık gelen yaşlılık aylığı sistemin ikinci basamağını oluşturmaktadır. Üçüncü basamakta ise sigortalılara ve kurumlara özel emekli aylığı olanağı tanındığı görülmektedir (Aydın, 1998, s. 13).

ABD’de sosyal güvenlik uygulamaları 1800’lerin son çeyreğine kadar gitmektedir (Yiğiteli vd., 2019, s. 40). ABD, 1929 yılında yaşanmış olan ekonomik kriz sonucunda meydana gelen olumsuz sonuçları ortadan kaldırmak için “New Deal” olarak isimlendirilen politikayı uygulamıştır (Baybora, 2013, s. 203). Bu kapsamda 16 Haziran 1933’de “Ulusal Endüstriyi Düzeltme Kanunu” (National Industrial Recovery Act) yürürlüğe konulmuştur. Daha sonra 1935’de “Sosyal Güvenlik Kanunu” (Social Security Act) uygulamaya sokulmuştur. Bu düzenlemeyle sosyal güvenlik kavramı, dünya genelinde ilk defa tanımlanmaya başlanmış ve pozitif hukukun kapsamına girmesine zemin hazırlanmıştır (Ayhan, 1988, s. 422). Sosyal güvenlik için öngörülmüş olan çözümler, işçilerin yanı sıra ekonomik kriz sebebiyle yoksul ve muhtaç duruma düşen herkesi kapsamıştır. Söz konusu kanun, günümüz sosyal güvenlik sistemlerinin öncülüğünü yapmaktadır (Aydın: 1998, s. 12; Baybora, 2013, s. 203).

1989 yılında Doğu Blok'undan ayrılan Polonya'da, 1999'da gerçekleştirilmiş olan sosyal güvenlik reformu, geleneksel Bismarck tarzı sistemin sona ermesine neden olmuştur. Yaşanan sosyal güvenlik reformu sonucunda sistem, İsveç modeline yakın bir sisteme dönüştürülmüştür. Modelde 40 yaşın altındaki kişilerin hem kamu sosyal güvenlik aylığına, hem de fonlanmış emeklilik programına katkıda bulunması sağlanmıştır (Ney, 2003, s. 90). Polonya'nın emeklilik sistemi reformu üç kademedeyi meydana getirmiştir. İlk iki kademesi zorunlu sigorta, üçüncü kademesi ise isteğe bağlı sigorta hizmetlerini kapsamaktadır. İlk kademeyi, devlete bağlı Sosyal Sigortalar Kurumu oluşturmaktadır. İkinci kademeyi, yarısı işverenlerin, diğer yarısının ise çalışanların ödemiş olduğu zorunlu prim ödemeleriyle oluşturulan özel sigorta fonlarını kapsamaktadır. Üçüncü kademe ise, ek olarak isteğe bağlı sigorta primleri ile çalışan işçi prim hesapları ve bireysel emeklilik programları aracılığıyla yürütülmektedir (Yakar, 2005, s. 450).

Macaristan, 1 Ocak 1998'de sosyal güvenlik sistemini düzenlemiştir. Macaristan sistemi, Polonya'da olduğu gibi üç kademedeyi oluşturmaktadır. Karma bir yapıya sahip olan dağıtım esaslı yeni emeklilik sisteminde kamu programının yanı sıra zorunluluk esasına dayanan karışık bir emeklilik seçeneğini sunan fonlu yeni bir kademe daha yürürlüğe konulmuştur. İlk kademe herkes için zorunludur. Bu kademe, kısmen ya da tamamen işverenlerin yaptığı katkılarla ve dağıtım tekniğiyle finanse edilmektedir. Kadınların 55 yaş, erkeklerin ise 60 olan emeklilik yaşları 2008 yılında 62 yaş olarak yeniden düzenlenmiştir. İkinci kademe, zorunluluk esasına dayanmaktadır. Bu ayak tümüyle çalışanların yaptığı katkı ile finanse edilmekle birlikte bireysel emeklilik hesaplarına dayanan emeklilik fonlarını ifade etmektedir. Üçüncü kademe ise gönüllü ortak emeklilik fonlarına benzetilmektedir. Üçüncü kademe 1994 yılında kurulmuştur. Bu ayakta, büyük vergi muafiyeti bulunur ve yaşlılık günleri için kişinin daha fazla tasarruf yapmasına katkıda bulunan, gönüllü bir özel emeklilik kademesini meydana getirmektedir (Uğur, 2005, s. 294).

Şili'de sigorta sistemi 1924'te oluşturulmuştur. Sistem ilk olarak mavi yakalılarını kapsamıştır. 1925'te yapılan düzenleme ile kamu çalışanlarının, özel sektör çalışanlarının ve gazetecilerin dahil olması sağlanmıştır. Şili'deki sigorta modeli Bismarck tipi model olarak tasarlanmıştır. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı 1952'den 1990'lı yıllara kadar pek çok reforma tabi tutulmuştur. Günümüzde Şili'de uygulanan sosyal güvenlik sistemi, tamamıyla özel sigorta fonu işleten kesimlere bırakılmış ve

devlet asgari bazı garantileri üstlenmiştir. Yeni sistemde zorunlu sigortalılar, yeni sisteme geçme ve eski sistemde kalmak isteyenler, eski sistemde zorunlu sigortalı olanlar için çeşitli düzenlemeler getirilmiştir (Kapar, 1999, s. 174-178).

Arjantin sosyal güvenlik sistemi 1980'lerde ciddi mali sıkıntı içine girmiştir. Ancak 1989'da Carlos Menem başkanlığı devralana kadar emeklilik reformu hız kazanmıştır. 1991 yılında, ekonomik işlerden sorumlu yeni bakan ve cesur bir ekonomik reform programının mimarı olan Domingo Cavallo, geleneksel sosyal güvenlik uzmanlarından ziyade ekonomistlerin, yani Bismarckçı eğilimlere sahip aktüerlerin ve avukatların egemen olduğu bir emeklilik reformu ekibini bir araya getirmiştir. Model temelde Şili Modeline benzemektedir. Model, kazanılmış haklar tazmin edilmeyecek ve 45 yaşın altındaki tüm sigortalı kişiler finanse edilen katmana geçmek zorunda kalacak şekilde uygulanmıştır (Müller, 2003, s. 53-54).

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasında rol oynayan Roma Antlaşması, Avrupa Birliği (AB) sosyal güvenlik mevzuatının temel kaynağı olarak kabul edilmektedir. Roma Antlaşması'nın 51. maddesinde, özgür dolaşımın sağlanması amacıyla yapılması planlanan düzenlemelerde ülke mevzuatına göre yardımlara hak kazanılması, kazanılan hakların korunması, yapılacak yardım miktarının hesaplanması ile ilgili sürelerin birleştirilmesi, üye devletlerde yaşamakta olan ancak vatandaş olmayan kişilere de sosyal güvenlik yardımlarının yapılmasını esastan kabul edilmiştir. Bununla birlikte 188. maddede sosyal güvenlik konusunda üye ülkelerin sıkı bir işbirliği içerisinde olmaları gerektiği belirtilmiştir (İzgi, 2008, s. 88). AB'nin sosyal güvenlik konusundaki en kapsayıcı düzenlemesi 18 Kasım 1961'de hazırlanmıştır. 16 devletin temsilcisi tarafından Torino'da imzalanan bu düzenleme Avrupa Sosyal Şartı olarak 1965'te uygulamaya konulmuştur (Bedük ve Mete, 2006, s. 31).

AB sosyal güvenlik reformu ihtiyacı üç nedenden kaynaklanmıştır: ilk neden, nüfusların daha da yaşlanması öngörüldüğü için mevcut yüksek harcama düzeyinin ve ilgili bütçe baskısının daha da kötüleşeceği tahmin edilmesidir. İkinci neden, devam eden sosyo-ekonomik değişikliklere uyum sağlamada mevcut hükümlerinin yetersiz kalmasıdır. Üçüncü neden ise, Avrupa'nın ekonomik entegrasyonu ve ortak para birimi, daha yüksek seviyelerde iç ve dış göçe yol açacağı ve mevcut sosyal güvenlik uygulamalarının işgücü hareketliliğini desteklemediği için çeşitli reformların yapılması gerekliliğidir (Holzmann vd., 2003, s. 2). 1990'lı yıllar bazı Avrupa ülkelerinin

emeklilik sistemlerinde istikrarı sağlamak üzere geniş reform programlarının uygulandığı yıllar olmuştur. Söz konusu reformların özellikle emeklilik aylığı ile ödenmekte olan prim düzeyi arasındaki bağlantının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. İtalya, Hollanda, Danimarka, Polonya, İsveç ve Brezilya reform yapan ülkeler arasında yer almaktadırlar (Akgeyik, 2006, s. 66; Ulutürk ve Dane, 2009, s. 117).

### **1.2.2. Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi**

Türkiye’de uygulanan sosyal güvenliğin temellerinin oldukça eskilere dayandığı bilinmektedir. Hem İslamiyet öncesinde hem de İslamiyet’in kabulü sonrasında toplumsal yapıda paylaşmanın, hayırseverliğin ve sosyal yardım kültürünün kurumsal yapıda olmamakla birlikte sosyal güvelik olarak nitelendirilebilecek şekilde olduğu ifade edilmektedir. Tarihin önemli devletlerinden olan Selçuklu Devletinde ve Osmanlı İmparatorluğu’nda gerek dini ve geleneksel anlayış gerekse de vakıfların, sandıkların ve loncaların aracılığıyla oluşmuş olan ilkel kurumsal anlayışın zaman içerisinde gelişerek günümüzdeki sosyal güvenlik anlayışının gelişmesine katkıda buldukları belirtilmektedir (Angın, 2019, s. 427). Osmanlı İmparatorluğu’nda, el sanatlarının çöküşü Avrupa’da olduğu gibi işverene karşı korunmak zorunda olan bağımlı işçi kitlesini meydana getirmediği için uzun süre sosyal güvenlik alanında bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle sosyal güvenliğe ilişkin yasal düzenlemeler yapılmadığı gibi getirilen çözümler de yetersiz kalmıştır. Örneğin; ilk defa 1865’de Dilaver Paşa Nizamnamesi, sonra işçilerle ilgili bazı temel haklar içeren Maadin Nizamnamesi 1869’da yayınlanmıştır. Ayrıca asker ve memur ile bazı sınırlı işyerlerinde çalışanların belirli risklere karşı korunması için resmi ve özel birtakım emeklilik sandıkları kurumuştur (Arıkan, 1984, s. 151). 1877’de çıkarılmış olan ve bir medeni hukuk kanunu niteliği taşıyan Mecelle ile çalışma hayatı sınırlı düzeyde düzenlenmiştir (Kocabaş, 2013, s. 7).

Sosyal güvenlik, Cumhuriyetin ilanından itibaren üzerinde çalışma yapılan bir konu olmuştur (Özkanca-Andıç ve Erasa-Akça, 2019, s. 69). Türkiye’de ilk modern sosyal güvenlik sisteminin Alman modelinden esinlenerek oluşturulmuştur (İzgi, 2008, s. 95). Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda Türkiye’nin savaştan yeni çıkmış olması ve ekonomik olarak zayıf bir yapıda olması nedeniyle sosyal güvenlik konusu beklenen düzeyde yasal bir altyapıya kavuşturulamamıştır (Aydemir vd., 2019, s. 67). Buna rağmen Türk sosyal sigorta sisteminin ilk örneği 1921 yılında yayınlanmış olan 151

sayılı Havza-i Fahmiyye Amele Kanunu'dur. Kanun, kömür ocaklarında çalışmakta olan kişilerin çalışma koşullarını düzelterek, ocaktaki işçilerin iş kazası ve hastalık geçirmeleri halinde sağlık yardımı almalarını sağlayan bir düzenlemeyi içermiştir (Yaman, 2020: 68).

1926'da Mecelle yürürlükten kaldırılarak, genel olarak işçi ve işveren ilişkilerini işverenler lehine düzenleyen Borçlar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Daha sonra 1930'da işçi sağlığını özellikle çocuklarla analık halindeki kadınları korumak amacıyla iş hayatını düzenleyici bazı hükümler getiren Umumi Hıfzısihha Kanunu çıkarılmıştır (Arıkan, 1984, s. 151-152).

Sosyal güvenlik Türkiye'de ilk defa 1936'da yayınlanan 3008 Sayılı İş kanununda işçilerin sigortasını düzenlemek için uygulanmıştır (3008 Sayılı İş Kanunu, m.100-107). Ancak İkinci Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamamıştır. Bunun üzerine 1945'te "4772 Sayılı İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu" yayınlanmıştır. Bu kanunla iş kazası, meslek hastalıkları ve analık durumunda yardım ve ödeneklerden faydalanılması konusu işlenmiştir (4772 Sayılı İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortalı Kanunu, m.1). Bu kanun kapsamında 1945'te yayınlanmış olan İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu ile iş hayatındaki bütün durumlara karşı ilgili Sigorta Kanunu hükümlerinin uygulanması için Çalışma Bakanlığı'nın bünyesinde İşçi Sigortaları Kurumu kurulmuştur (4792 Sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu, m.1).

1949'da İş Kanunu'nu uygulayan işyerlerinde çalışan kişilerden bu kanun kapsamında sigortalı sayılan kişilerin yaşlandıklarında bağlanacak aylıklar ve yapılacak diğer ödemeleri düzenleyen 5417 Sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu yürürlüğe girmiştir (5417 Sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu, m.1). 1950 yılında İş Kanunu'nun uygulandığı işyerlerinde çalışan kişilerden bu kanun kapsamında sigortalı sayılanların hastalık ile analık hallerinde yapılacak yardımları düzenlemekte olan 5502 Sayılı Hastalık ve Analık Sigortası yayınlanmıştır (5502 Sayılı Hastalık ve Analık Sigortası, m.1). 1949'da 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı isimli Kanun yürürlüğe girmiştir. 1957 yılında 3008 sayılı İş Kanunu, 5953 ve 6379 sayılı kanunlara tabi olan işyerlerinde çalışanların maluliyetleri, ihtiyarlıkları ve ölümleri halinde yapılacak yardımları düzenleyen 6900 Sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm

Sigortaları Kanunu yürürlüğe girmiştir (6900 Sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu, m.1).

Sosyal güvenlik anlamında en önemli gelişmenin 1961 Anayasası olduğu görülmektedir. Sosyal güvenlik kavramı ilk defa 1961 Anayasası'nda yer almıştır. 1961 sayılı Anayasası'nda "herkesin, sosyal güvenlik hakkının olduğu ve bu hakkın sağlanması amacıyla sosyal sigortaların ve sosyal yardım teşkilatının kurulmasının ve kurdurulmasının devletin ödevleri arasında olduğu" belirtilmiştir (1961 Sayılı Anayasa, m.48). 1961 Anayasası'ndan sonra yayınlanmış olan 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nda iş kazası, meslek hastalığı, analık, malullük, hastalık, yaşlılık ve ölüm hallerinde sağlanması gereken sosyal sigorta yardımları tekrar düzenlenmiştir. Bu kanunla İşçi Sigortaları Kurumu'nun adının yerine artık Sosyal Sigortalar Kurumu kullanılmaya başlanmıştır (506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, m.1). 1961'de orduda görev alan kişilere ilave sosyal yardım ve koruma programı oluşturulmuştur. Bu işlemlerin yönetimi için Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) kurularak faaliyetlere başlamıştır. 1963'de ise korumaya muhtaç olan çocuklar, yaşlılar, özürllüler ve çalışamayan diğer kişilere sosyal yardımlar ve hizmetler sunmak için Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına karar verilmiştir (Bayri, 2013, s. 23).

1971'de Çalışma Bakanlığı'na bağlı olmak ve sosyal güvenlik hükümlerinin yerine getirilmesi için, 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu "BAĞ-KUR" yürürlüğe konulmuştur (1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, m.1). 1977'de 2108 Sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenli Yasası yayınlanmıştır. Bu yasa, köy ve mahalle muhtarı olan kişilerden belli bir sosyal güvenlik kurumu ile ilişkisi olmayanların 1479 sayılı BAĞ-KUR Kanunu kapsamına alınmasını öngörmüştür (2108 Sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenli Yasası, m.4). 1979'da yayınlanan kanun ile ilk defa ev kadınları ve Türkiye'de ikamet eden Türk asıllı yabancı uyruklu kişilere isteğe bağlı sigortalılık imkânı tanınmıştır (2229 Sayılı Kanun, m.79).

1970'li yıllarda sosyal güvenlik kapsamında alınmış olan önlemler ile ekonomik yapının düzene sokulmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan yaşlılık, işsizlik, hastalık vb. kişisel sorunların çözümü için atılmış olan adımların yerine, 1970'li yıllarda bütün nüfusu kapsayacak şekilde ekonomik sistemin yol açacağı risklere karşı korumanın sağlanması amaçlanmıştır.

Dolayısıyla devletin ekonomik alana müdahalesi kabul görmüştür. Bu süreçte endüstriyel sistemin yol açmış olduğu sosyal risklerin etkileri ortadan kaldırılmaya çalışılarak, bu risklere karşı önleyici önlemler alınmış ve bu yolla sosyal güvenlik sistemi belirli bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır (Yurdadoğ, 2017, s. 255-256). Bu gelişmelerin bir sonucu olarak sosyal güvenlik hakkı 1982 Anayasası'nda da yerini almıştır. 60. maddede her kesimin, sosyal güvenlik hakkının bulunduğu ifade edilmiştir ve ülkenin de bu güvenliği sağlamak üzere gereken önlemleri alan ve teşkilatı kuran yegane taraf olduğu belirtilmiştir (1982 Sayılı Anayasa, m.60). Ayrıca devletin vazife ve harp şehidi olan kişilerin yetimleri ve dul olan eşleriyle, malul ve gazileri koruduğu ve toplumda kendilerine yaraşacak bir yaşam düzeyi sağladığı, sakatların korunarak onların toplumsal hayata uyum göstermelerini sağlayıcı tedbirler aldığı, yaşlılara devlet yardımının ve sağlanması planlanan diğer hakların ve kolaylıkların kanun ile düzenlendiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte devletin, korunması gereken muhtaç çocukların toplumsal şartlara uyumlu olmalarını sağlamak için her türlü tedbiri almakla mükellef olduğu belirtilmiştir (1982 Sayılı Anayasa, m.61).

1982 Anayasası'ndan sonra tarım işlerinde belli bir hizmet akdi çerçevesinde süreli şekilde çalışan kişilerin sosyal güvenliğinin sağlanması için 1983'te "2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu" yayınlanmıştır (2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, m.1). Aynı dönemde, kendi adına ve hesabına tarımda bağımsız çalışan kişilere ve hak sahibi olan kişilere yaşlılık, malullük ve ölüm durumlarında sosyal sigorta yardımlarının sağlanması için "2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu" yayınlanmıştır (2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu, m.1). 1986 yılında muhtaç durumda ve fakir olan vatandaşlara yardım edilmesi ve sosyal adaleti pekiştirecek tedbirlerin alınması, gelir dağılımının eşit bir biçimde tevzi edilmesi sağlanarak, sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmanın teşvik edilmesi için "3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kanunu" çıkarılmıştır (3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kanunu, m.1).

Sosyal güvenlik 1963'den beri uygulanmakta olan kalkınma planlarında, bireylerin karşılaşılabilecekleri riskli durumlara karşı korunması için geliştirilmiş olan güvenceler seti olarak kabul edilmiştir (Alagöz ve Yapar, 2003, s. 439). Ancak belirtmek gerekir ki Türkiye'deki sosyal güvenlik sisteminin gelişim süreci, gelişimini



tamamlayan ülkelerde olduğu gibi nüfustaki yaşlanmaya ve insanların hayatta kalma beklentilerinin yükselmesine bağlı değildir (Özkanca-Andıç ve Erasa-Akça, 2019, s. 69). Türkiye daha genç bir toplum yapısına sahip olmasına rağmen, uzun dönemli aktüeryal dengeleri yeteri düzeyde gözetememiştir. Bu nedenle yaşanan kurumsal yetersizlikler sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini sekteye uğratmıştır. Bununla birlikte Türkiye’deki sosyal güvenlik sisteminin yeteri düzeyde toplumun tüm kesimlerini kapsayacak biçimde düzenlenemediği görülmektedir (İzgi, 2008, s. 95).

1980’li yıllarda gelişmekte olan ekonomilerin yaşadığı ekonomik olumsuzluklar sosyal devlet anlayışının önemli oranda etkilenmesine neden olmuştur. Bu süreçte bütçe üzerinde artış gösteren sosyal güvenlik yükünü hafifletmek için birçok ülke reform sürecine girmiş ve çeşitli alternatif arayışlara başlamışlardır (Acuner ve Albayrak, 2018, s. 120). Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi, kamu ve özel sektör çalışanları için SGK, devlet memurlarını kapsamına alan ES ve serbest meslek sahiplerini kapsamına alan BAĞ-KUR şeklinde üç farklı kuruluş tarafından yürütülmüştür (Arıcı, 2019, s. 12). Ancak söz konusu üç kuruluşun finansal sürdürülebilirliği mali ve idari krizlerden dolayı sarsılmış ve bu krizler kurumlarda yıpranmaya neden olmuştur (Açıkgöz ve Kardelen-Bilir, 2018, s. 177). Dolayısıyla dünyadaki gelişmelerin de etkisiyle Türkiye’de de sosyal güvenlik sisteminin uzun vadeli dönemli aktüeryal dengesi yeniden tesis edilmesi ve kurumsal etkinliğin geliştirilmesi için daha kapsamlı sosyal güvenlik reformları hayata geçirilmiştir (Apak ve Taşcıyan, 2010, s. 122).

1999’da yapılan sosyal güvenlik reformu, 2006’da daha da geliştirilmiş ve son halini 2008’de almıştır (Açıkgöz ve Kardelen-Bilir, 2018, s. 177). Bu kapsamda 2008’de yürürlüğe girmiş olan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu sosyal güvenlik konusunda geniş bir reform sürecini başlatmıştır. Bu kanun ile beraber, sigortalılık statülerinin tek bir kanun çatısı altında düzenlenmesinin yanı sıra, sosyal güvenlik kurumlarına ilişkin teşkilat ve işleyişleri ile yeni bir sigorta kolu olarak isteğe bağlı sigortalılık ve genel sağlık sigortasının uygulanmasına kadar birçok alanda dikkat çekici yenilikler ve değişiklikler yapılmıştır (Köme-Akputat, 2019, s. 401).

2000’li yıllarda devlet tarafından desteklenmekte olan sosyal güvenlik sistemine yardımcı olmak amacıyla özel sigorta şirketlerinin desteklediği ve Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) adı verilen yeni bir sistem yürürlüğe konulmuştur. BES,

2001’de 4632 sayılı kanun ile yürürlüğe girmiştir (Akpınar ve Demirci, 2018, s. 138; Tunalı, 2016, s. 98; Turnacıgil vd., 2020, s. 378). Bu sistem, 2003 tarihinde gönüllülük esasına dayalı olarak uygulama alanı bulmuştur (Tugay, 2019, s. 91; Turgut, 2021, s. 82). Katılımcılar bütçeleri elverdiği ölçüde ve dilemiş oldukları miktarda katkı paylarını sistemde tasarruf edebilmektedir. Tasarruf edilen bu miktarlar katılımcıların bireysel emeklilik hesaplarında biriktirilmektedir (Ünal ve Gül, 2021, s. 2). İlk biçimi ile katılımın gönüllülük esasına göre olduğu uygulama, günümüzde uygulanmakta olan zorunlu sistemden emekli olma veya ayrılma katılımcıların inisiyatifine bırakılmıştır (Acuner ve Albayrak, 2018, s. 120). 2016-2017 yıllarındaki yasal düzenlemelerin sonucunda 2017 yılından itibaren zorunlu katılım ile sistemin uygulanmasına devam edilmektedir (Acuner, 2018, s. 50; Alpağut ve İpekten, 2020, s. 466).

2003 yılının sonunda 5 milyon Türk Lirası (TL) fon tutarı ve 15 bin katılımcıya ulaşan sistem, 1 Ocak 2013’ten itibaren uygulanan %25’lik devlet katkısıyla birlikte çok daha hızlı bir biçimde gelişme göstermiştir. 31 Aralık 2012 tarihinde sisteme dahil edilen kişi sayısı 3.128.130 kişi iken; 18 Kasım 2016 tarihinde bu sayının 6.540.899 kişiye çıkmıştır (Akın, 2016, s. 2). 2012 yılı itibariyle 16.177.757.755 TL olan katkı payı tutarı, 2016 yılının sonunda 44.351.386.577 TL’ye yükselmiştir. Aradan geçen 4 sene içerisinde devlet sisteme aktardığı miktar ise 7.438.167.182 TL olmuştur. Sistem, 2017 yılından itibaren 45 yaş ve altında olup kamu ve özel sektör çalışanları için zorunlu hale getirilmiştir (Akpınar ve Demirci, 2018, s. 139). 2017 yılında bireysel emeklilik sistemi durumu incelendiğinde; sisteme katılımın 6.692.018 kişiden oluştuğu, katılımcıların toplam fon büyüklüğü 70.927.219.286 TL ve devletin yapmış olduğu katkısı tutarının da 10.516.551.355 TL’yi gördüğü görülmektedir (Yemez ve Akdoğan, 2019, s. 106). Ekim 2018’de BES’te biriken fon büyüklüğü 85 Milyar TL’yi aşmıştır (Arslan ve Çelik, 2018, s. 62). Nisan 2019’da ise 6.813.000 kişiye ulaşan katılımcı sayısı ile toplam fon miktarının 93.822.5 milyon TL’yi bulmuştur (Şataf ve Yıldırım, 2019, s. 573).

### **1.3. Sosyal Güvenlik Uygulamaları**

Sosyal güvenliğin gelirin yeniden dağılımını sağlamanın yanı sıra tasarruf ve sigortadan oluşan üç temel fonksiyonu da vardır (Bacak, 2005, s. 161). Sosyal güvenlik sistemleri günümüzdeki seviyeye ulaşmaya kadar farklı aşamalardan geçmiştir. Geçmiş tarihlerde, geleneksel sosyal güvenlik teknikleri kullanılmıştır.

Ancak bu teknikler, sosyal güvenliği sağlama noktasında yetersiz kaldıkları için günümüz şartlarına uygun modern sosyal güvenlik teknikleri aracılığıyla sosyal güvenlik hizmetleri sağlanmaya çalışılmaktadır (Baybora, 2013, s. 197).

Dünya Bankası tanımlamasına göre sosyal güvenlik sistemi dört aşamalı bir yapıdan oluşmaktadır. Birinci aşama sıfırcı sütun olarak tabir edilmektedir. Bu sütunda kişilerin sosyal yönden korunmaları için yapılmakta olan ve karşılıksız yardımlardan meydana gelmektedir. Zorunlu kamu emeklilik sigortası birinci aşamada yer almaktadır. İkinci ve üçüncü aşamada ise zorunlu, özel sigorta ve gönüllük esasına dayalı bireysel emeklilik sigortası yer almaktadır. Dördüncü aşamada; resmi olmayan yardımlar, sağlık ve barınma gibi sosyal amaçlı destekler, kişisel servet ve gayrimenkul gibi varlıkları kapsamaktadır. Birinci aşamanın finansı vergiler yoluyla yapılmaktadır. Birinci aşama, dağıtım esasına göre işlemektedir. İkinci ve üçüncü aşamalarda genel olarak emeklilik sistemlerinde görülen fonlu sistem bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü aşamalarda kişilerden yapılmış olan kesintiler her sigortalı için ayrı hesaplarda biriktirilmektedir. Bu kişiler emeklilik şartını sağladıklarında ödemeler aylık veya tek seferde yapılabilmektedir. Dördüncü aşamada ise niteliğinden dolayı gayri finansal yapıdadır (Ulutürk ve Dane, 2009, s. 130; Yiğitli vd., 2019, s. 34-35).

Yaman ve Coşkun (2020) ise sosyal güvenliğin iki boyutlu olduğunu ileri sürmektedirler. Sigortalının ödediği primlerin karşılığı olarak bir korunma mekanizmasına dahil edilmesi boyutlardan biridir. Bunlar emeklilik ve türevlerini, geçici iş göremezlik ödeneği gibi parasal yardımları içeren bir dizi sosyal güvenceyi kapsamaktadır. Diğer boyutu ise çalışma gücü bulunmayan veya bir şekilde işsiz kalmış, ancak bir sigorta sistemine de dahil olamamış bireylere ilişkindir. Bu kişiler için sosyal güvenliğin sosyal yardım ya da sosyal hizmet yöntemleri devreye girmektedir. Bu sayede kişilere hem maddi hem manevi destekte bulunularak sosyal güvence sağlamaktadır.

Bir kişinin başka kişilerden yardım almadan, kendi imkanları doğrultusunda kendi güvenliğini sağlamak üzere belirli bir birikim yaparak tasarruf yapmasına dayanan teknik sisteme bireysel sosyal güvenlik tekniği denilmektedir. Sosyal güvenliğin bu tekniğinde bireyin gelir durumuna bağlı olarak tasarrufun artış ya da azalış göstermesi söz konusudur (Vargün, 2019, s. 36).

Sosyal güvenliğin toplu teknikleri; bireylerin bir araya gelmeleri ve belirli bir dayanışma metoduna göre geliştirdikleri tekniklerdir. Sosyal güvenliğin toplu tekniklerinin, toplumsal hayatta meydana gelen sosyal gelişimin ve şartların gerektirmesi neticesinde geliştirilen paralel birer teknik oldukları söylenebilir. Sosyal güvenliğin toplu teknikleri; sosyal yardımlaşma, özel sigorta ve sosyal sigorta olmak üzere üç temel kategoriye ayrılmaktadır (Vargün, 2019, s. 36; Ulutürk ve Dane, 2009, s. 121).

### **1.3.1. Sosyal Yardım Uygulaması**

Sosyal yardım, temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında sorun yaşayan veya karşılayamayan kişiler için uygulanan bir sosyal güvenlik uygulaması ya da sosyal hizmet alanıdır (Aygen, 2016, s. 152). Sosyal yardımlar; toplumdaki kişilerin kendi ellerinde olmayan nedenlerden dolayı muhtaç veya yoksul duruma düşmeleri halinde insanlık onuruna yakışır bir yaşam düzeyi sağlamak üzere yapılan erzak, parasal vb. yardımları ifade etmektedir (Anadolu, 2003, s. 49). Başka bir deyişle toplumsal geleceği güvenceye almak üzere devletin bakıma muhtaç ve yoksul kesimlere yiyecek, giyecek, yakacak, tedavi ve ilaç yardımı yapmak ve bunu ilgili kişilerin katkısı olmadan işleten bir sosyal güvenlik aracıdır (Ayhan, 2012, s. 47).

Sosyal yardım uygulaması, sosyal güvenliğini sağlamak için kullanılmakta olan en eski uygulamadır. Modern sosyal yardım programlarına benzer olmakla birlikte bu uygulamanın yüzyıllar boyunca pek çok yönden hala devam etmektedir. Bu konudaki en iyi örneklerden birinin 7. yüzyıldan itibaren İslami toplumlarda başlayan zekât uygulaması olduğu söylenebilir. Yardıma ihtiyaç duyan kişilerle ilgili olarak alınan diğer tedbir örneklerine Musevilikte, Hıristiyanlıkta ve başta Latin Amerika olmak üzere Aztek ve İnka gibi uygarlıklarda da rastlamak mümkündür (Yurdadoğ, 2017, s. 257). Sosyal yardımlaşma ile ilgili ilk kanun ise 1601 yılında İngiltere’de, Kraliçe I. Elizabeth zamanında kabul edilmiş olan “Yoksulluk Kanunu” örnek olarak verilebilir (Türkoğlu, 2013, s. 277).

Türkiye’de uygulanan sosyal yardımlara; şehit ailelerine yapılan parasal yardımlar, muhtaç asker ailelerine yapılan parasal yardımlar, İstiklal Madalyası sahiplerine bağlanan şeref aylıkları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu çerçevesinde yapılan ödemeler, korunmaya muhtaç çocuklara yapılan yardımlar, yeşil kart uygulamaları örnek olarak verilebilir (Aydın, 2004, s. 259).

Ayrıca 1976 yılında yayınlanmış olan 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 1. maddesi ile 65 yaşını doldurmakla birlikte, yasal anlamda kendisine bakmakla mükellef olan bir tanıdığı olmayan, iş görmek veya çalışma gücünden mahrum olan kişilere aylık bağlanmıştır. 2006 yılına kadar Emekli Sandığı'na verilen bu görevin, 20 Mayıs 2006 tarihinde uygulamaya girmiş olan "5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu" ile SGK'ya devredilmiştir (Zengin vd., 2012, s. 137). Sonuç olarak bu uygulamaları, sosyal güvenlik sistemi içindeki primsiz programlardır. Bu programların büyük çoğunluğunun vergilerle finanse edilmektedir. Bu tekniğin, sosyal güvenlik sisteminde bulunan açıkları kapatma gibi bir işlevi vardır ve sosyal sigorta sisteminin sağlamış olduğu güvenceden faydalanamayan kişilere koruma sağlamaktadır (Aygen, 2016, s. 152).

### **1.3.2. Özel Sigorta Uygulaması**

Özel sigorta uygulaması, riskin parasal sonuçlarını bir topluluk arasında yaymak ilkesine dayanmaktadır. Sigorta uygulamasında, tehlikenin zararlı sonuçları sigortalıların üyesi buldukları topluluk içinde dağıtılarak azaltılmaya çalışılmaktadır. Bu tip sigortacılıktaki amaç; aynı ya da benzer risklerle karşı karşıya bulunabilecek kişilere mümkün olduğu kadar bir arada toplamak ve bu kişilerden alınacak primler, riskin gerçekleşmesi durumunda ödenmesi planlan sigorta tazminatlarının karşılanması esasına dayanmaktadır. Ancak bu amacı gerçekleştirebilmesi risklerin gerçekleşme oranına, sigorta ettirilecek kişilerin sayısına ve tahsil edilecek primlerin yüksekliği arasındaki ölçülü bir dengeye bağlıdır. Zira belli bir dönemde tahsil edilmiş olan primlerin tutarı, gerçekleşen riskin doğurmuş olduğu zararlardan fazla olması halinde, kalan aradaki fark sigortacının kârını oluşturacaktır (Oral, 2004b, s. 41).

Sosyal güvenlik uygulaması olarak kullanılan özel sigortalar uygulamasının, temelde sosyal sigortaları ikame edicisi değil, tamamlayıcısı olarak faaliyet gösterdiği söylenebilir. Özel sigortaların farklı türleri bulunmakla birlikte uzun vadeli sigorta bakımından genel olarak, bireysel emeklilik sigortası ve hayat sigortası biçiminde iki başlıkta sınıflandırılmaktadır. Hayat sigortacılığının kapsamında yaşlılık, kaza, sağlık, malullük, ölüm vb. riskli durumlara karşı yapılan sigorta türleri yer almaktadır. Özel sigortaların diğer bir türü olan bireysel emeklilikte ise kişilerin gerek tasarruf yapmaları teşvik edilmekte ve gerekse belli koşulları sağlamış olan kişilere emeklilik

hakkının tanınması bulunmaktadır (Ünver, 2014, s. 15). Türkiye’de özel sigortalar sistemi kapsamında 2001’de Bireysel Emeklilik Sistemi “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu” ismiyle yürürlüğe konulmuştur (Şahin vd., 2018, s. 518). Özel sigorta uygulaması aslında risklere karşı verilecek güvencenin sorumluluğunu bireye yüklemektedir. Bu uygulamayla bireysel tasarruflar yoluyla fonlarda oluşan sermaye birikimiyle ekonomik amaç gerçekleştirilmektedir (Bacak, 2005, s. 164).

### **1.3.3. Sosyal Sigortalar Uygulaması**

Çağdaş toplumlarda örgütlülük, katılımcılık en önemlisi de sosyal katılımcılık mekanizmaları bireylerin en önemli kazanımlarının başında gelmektedir. Bu kazanım sosyal sigortalar şeklinde realize edilmektedir (Ballı ve İlhan, 2020, s. 42). Sosyal sigortaların, en gelişmiş ve yaygın olan sosyal güvenlik uygulaması olduğu ifade edilmektedir. Sosyal sigortalar uygulaması, işçi ve işverenlerin katılımıyla bir ülkedeki çalışan kesimin karşılaşılabilecekleri riskleri karşılamak üzere devletin desteğiyle kurulan ve örgütlenen bir kurumdur. Sosyal sigortaların temel finansman aracının, prim olmasından dolayı bu sisteme “Primli Rejim” de denilmektedir (Anadolu, 2002, s. 96).

Muhtaç duruma düşen, herhangi bir sebepten dolayı çalışma gücünü kaybetmiş olan bir kişi, çalışmadığı süre boyunca, daha önce çalışma sonucunda elde etmiş olduğu kazançtan mahrum kalabilmektedir. Bu durumda söz konusu birey sadece kendisi ve ailesi açısından değil, toplum nezdinde de önemli bir tehlike ve yük oluşturabilmektedir. İşte bu noktada sosyal sigortaların görevi, direk olarak kişileri ve dolaylı olarak da toplumu çalışma hayatının içerisinde ya da dışından gelebilecek sosyal risklere karşı kişileri ekonomik yönden güvenceye kavuşturmasıdır (Aygen, 2016, s. 156). Bu açıdan bütün dünyada sosyal sigortanın kapsamına öncelikle işçi sınıfı girmiş ve bunu memur, esnaf ve zanaatkarlar izlemiştir. Daha sonraki dönemlerde ise toplumun tüm kesimini kapsamına almıştır (Ayhan, 2012, s. 46).

Sosyal sigortalarda, sigortalıların karşılaşılabilecekleri risklere göre çeşitli sigorta kolları oluşturulmuştur. Bu sigorta kollarından hangi hallerde, kimlerin ve hangi şartlarda yararlanabileceği kanunlarla ayrıntılı olarak düzenlenmektedir. Sayısı, kapsamı ve uygulama alanı ülkeden ülkeye değişmekle beraber, sosyal güvenlik sistemlerince genellikle iş kazaları ve meslek hastalıkları, yaşlılık, analık, malullük,

ölüm, işsizlik ve aile sigortası gibi sigortaların kurulduğu görülmektedir (Aydın, 2004, s. 256; Bedük ve Mete, 2006, s. 26).

Ancak belirtmek gerekir ki sigortalı topluluğu arasında risklerin eşit hale getirilmesi ve dağıtım esasına dayanan sosyal sigortalar uygulama açısından özel sigortalarda olduğu gibi değildir. Bismarc'ın öncülük ettiği bu uygulama ile özel sigortalar arasındaki farklar incelendiğinde; öncelikle görülmekte olan yarı kamusal mal niteliği nedeniyle dolayı zorunluluk ilkesinin oluşturulması ile özel sigortanın isteğe bağlı katılım unsuru terk edilmektedir. Bir başka temel fark alınmakta olan primlerin niteliğinde meydana gelmektedir. Finansman açısından özel sigortalarda bireysel rizikoya bağlı olarak alınmakta olan primler, sosyal sigortalarda riziko oranları temel alınarak gelir düzeyine göre finansman sağlanmaktadır (Yurdadoğ, 2017, s. 259).

## 2. SOSYAL GÜVENLİKTE ZORUNLULUK İLKESİ ve UYGULAMA ALANI

### 2.1. Zorunlu Sigortalı Sayılanlar

Zorunlu sigorta sistemi, dünya genelinde en yaygın olarak uygulanan yöntemdir. Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu bu sosyal sigorta modeli, AB'ye üye ve aday ülkelerin büyük bir kısmında kullanılmaktadır (Bacha-Simões ve Hayta, 2020, s. 539). Özellikle Türkiye'de 5510 Sayılı Kanunundan önce farklı hukuki statülerdeki çalışanların sigortalılık durumları farklı kanunlar kapsamında düzenlenmiştir. 5510 sayılı kanun ile tüm çalışanlar tek çatı altında toplanmış ve çalışanların sigortalılık durumları düzenlenmiştir (Köme-Akputat, 2016, s. 1191). 5510 Sayılı Kanun'da düzenlendiği üzere bireylerin sigortalılık durumu, tüm sigorta kolları açısından sigortalı sayılan kişiler (zorunlu sigortalılık) ve bazı sigorta kollarının uygulanacağı kişiler (kısmen sigortalılık) olmak üzere ikili sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. 5510 Sayılı Kanun ayrıca sigortalı sayılmayanları da düzenlemektedir (Tunca, 2020, s. 779-780).

#### 2.1.1. Hizmet Akdine Tabi Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar

5510 sayılı Kanun'un 4. maddesi hizmet akdi çerçevesinde bir ya da birden çok işverenin altında çalışan kişileri düzenlemiştir. Buna göre; işçi sendikası ve konfederasyonlarına üye olanlar ile sendika şubeleri başkanları ve yönetim kuruluna seçilen kişiler zorunlu sigortalı sayılmaktadır. Bir ya da birden fazla işverenin altında çalışan; film, sahne, tiyatro, gösteri, müzik ile ses ve saz sanatçıları, heykel, resim, dekoratif vb. uğraşlar içerisinde yer almakta olan tüm güzel sanat kollarında çalışan kişiler ile düşünür ve yazarlarda zorunlu sigortalı olması şartı aranmaktadır. Bununla birlikte karşılıklılık esası kapsamında olmak üzere uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılan ülke vatandaşları hariç olma şartıyla, yabancı uyruklu olan kişiler içerisinden hizmet akdi kapsamında çalışanlar da zorunlu sigortalı hükümleri çerçevesinde değerlendirilmiştir (5510 sayılı Kanun, m.4).

4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde çalıştırılmakta olan kişiler de bu kapsamda değerlendirilmiştir (5510 Sayılı Kanun, m.4a). 4081 sayılı kanun kapsamında çalıştırılan ihtiyar meclisi, koruma meclisi ve



murakabe heyetlerinde bulunanlar 5510 Sayılı kanuna göre zorunlu sigortalıdırlar (4081 Sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun, m.3).

1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nda belirtilen umumî kadınlara sigortanın yapılması zorunludur (5510 Sayılı Kanun, m.4a). Umumi kadınlar ile ilgili hükümler 1593 Sayılı Kanun'un 128-132. maddelerinde düzenlenmiş olup fuşu bir sanatın icrası ve geçim için yapan kadınlar olarak tanımlanmıştır (m.129).

5510 Sayılı Kanun ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) düzenlemiş olduğu kurslarda usta öğretici statüsünde çalışanlar ile kamu kurumlarında ders ücreti karşılığında görev verilmiş olan kişiler ve 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4. maddesinin (C) bendine göre çalıştırılanlara sigorta yapılması zorunlu hale getirilmiştir. Buna göre bir yıldan az sürede ya da mevsimlik hizmet olduğu Devlet Personel Başkanlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından görüş bildirilmesi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından karar verilmiş olan görevlerde ve belirtilmiş olan ücret ve adet sınırları içerisinde sözleşme ile çalıştırılan kişiler (657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, m.4c) zorunlu sigortalı sayılmıştır. 657 Sayılı Kanunun (C) bendi 2017 yılında yayınlanmış olan "696 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile son bulmuştur. Ancak 2018 yılında yayınlanmış olan 7079 Sayılı Kanun ile tekrar düzenlenerek yürürlüğe girmiştir.

Zorunlu sigorta uygulaması, Türkiye İş Kurumu'nun düzenlenmiş olduğu Toplum Yararına Çalışma Programlarından yararlanan kişiler hakkında da uygulandığı görülmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki Toplum Yararına Çalışma Programlarından yararlanan kişilerin primleri Türkiye İş Kurumu tarafından ödenmekte ve bu Kanun kapsamında işveren ve işyeri olarak sayılmamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.4a).

### **2.1.2. Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışan Kişiler**

5510 Sayılı Kanunu'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde ve Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 9. maddesinde köylerin ya da mahalle muhtarlarından hizmet akdi olmadan kendi adlarına ve hesaplarına bağımsız olarak çalışan kişilerden kimlerin zorunlu sigorta kapsamında değerlendirileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda ticari kazançları veya serbest meslek kazançları sebebiyle basit veya gerçek usulde gelir vergisi mükellefi olan kişiler, gelir vergisinden muaf olmakla birlikte esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olan kişiler zorunlu sigorta

kapsamında değerlendirilmiştir. Zorunlu sigorta kapsamına kollektif ve limited şirket ortaklarının, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortaklarının, adi komandit şirketlerin hem komandite hem de komanditer ortaklarının ve donatma iştirakleri ortaklarının kapsama alındığı görülmektedir. Anonim şirketlerde yönetim kurulu üyesi olan ortakların ve tarımsal faaliyette bulunan kişiler de kanunda sigortalı sayılmış olmaktadır (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.9/4).

Özellikle tarım işçilerine uygulanan sosyal koruma tedbirlerinin işçilerin özel durumlarının dikkate alınarak alınmış bir karar olmadığı ve sadece sanayi işçileri için yapılacak olanları kapsadığı yönünde literatürde eleştiriler bulunmaktadır. Dolayısıyla bu durumun, kırsal bölgelerde sosyal güvenliğin gelişmesi noktasında karşılaşılan zorlukların temelinde yatmakta olan nedenlerden biri olduğu ileri sürülmektedir. Ancak, tarım ya da kırsal kesimdeki sorunları diğer kesimlerdeki sorunlardan farklı veya tamamıyla ayrı düşünmenin de yanlış olabileceği bu nedenle bütünsel bir perspektiften bakılarak düzenlemelerin yapılması gerektiği ifade edilmektedir (Akpınar, 2009, s. 13). Ayrıca 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun kapsamında değerlendirilen jockey ve antrenörler de zorunlu sigortalı sayılmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.4b).

### **2.1.3. Kamu Kurumlarında Çalışan Kişiler**

5510 Sayılı Kanunu'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında değerlendirilmeyen kişiler, kadro ve pozisyonlarında sürekli şekilde çalışmakla birlikte ilgili kanunlarda (a) bendi kapsamında değerlendirilen kişiler gibi sigortalı olması öngörülmemen kişiler sigortalı sayılmaktadır (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.9/6a). Kanun'un birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamına girmeyen kişilerden, sözleşmeli olarak çalışmakla birlikte ilgili kanunlarda (a) bendi kapsamına giren kişiler gibi sigortalı olması karara bağlanmamış olanların da bu kapsamda değerlendirildiği görülmektedir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanun'un 86. Maddesine göre açıktan vekil olarak atanmış olanlar, Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi gereğince sigortalı sayılmaktadırlar (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.9/6b). 657 Sayılı Kanuna göre memurların kanuni izinden, geçici görevden, disiplin cezası uygulamasından ya da görevden uzaklaştırma nedenlerinden dolayı yaptıkları işlerden geçici olarak ayrılmaları durumunda bu kişilerin yerine kurum içerisinden ya da diğer kurumlardan

vekil atanabildiği gibi açıktan da vekil atanabilmektedir. Bu kapsamda Yaz tatili hariç olmak üzere ilkokul öğretmenliği, dış tabipliği, tabiplik, köy ve beldelerdeki ebelik ve hemşirelik, eczacılık, veterinerlik, mühendis ve mimarlık, Kur'an kursu öğreticiliği, vaizlik, imam-hatiplik ve müezzin-kayyımlıkla ilgili boş kadrolara Maliye Bakanlığı'nın izin vermesi durumunda açıktan vekil atanabilmektedir. Öte yandan 657 Sayılı Kanun kapsamında olan kurumlarda çalışan veteriner hekim ya da hayvan sağlık memurlarının, veteriner hekim ya da hayvan sağlık memuru olmayan belediyelerin veterinerlik ya da hayvan sağlık memurluğu hizmetlerini yerine getirmek üzere vekalet aylığı verilmek suretiyle söz konusu kadrolara atama yapılabilir. Ayrıca mali, nakdi ve aynı sorumluluğuna sahip saymanlık kadrolarının boşalması durumunda bu kadrolara işe başlama tarihinden itibaren vekalet aylığı verilmesi şartıyla memurlar arasından atama yapılması kararlaştırılmıştır (657 Sayılı Kanun, m.86).

5510 Sayılı Kanunun 4. maddesine göre personel ve kuruluş kanunları ya da diğer kanunların gerektirdiği şekilde atama veya seçimle kamu idarelerinde göreve başlayan kişilerden; bu görevlerinden dolayı kendilerine ilgili kanunlarda Devlet memurlarında olduğu gibi emeklilik hakkı tanınan kişilerden hizmet akdi ile çalışmayanlar zorunlu sigortalı sayılmaktadır. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı yardımcıları, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bakanlar, belediye başkanları ve il encümenliğine seçimle seçilen üyeler zorunlu sigortalı sayılır (5510 Sayılı Kanun, m.4c).

4. maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındayken, bu kapsamda olan kişilerin kurmuş olduğu sendikalar ve konfederasyonları ile sendika şubelerinde başkan olanlar ve yönetim kurullarına seçilen kişilerden aylıksız izne ayrılanlar zorunlu sigortalı olarak değerlendirilmektedir (5510 Sayılı Kanun, m.4c).

Harp okullarının yanı sıra fakülte ve yüksekokullarda, Milli Savunma Bakanlığı'nın hesabına okumakta olan ya da kendi hesabına okurken askerî öğrenci olan kişiler ile astsubay meslek yüksekokulları ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitimi içerisinde bulunan adaylar, polis akademilerinde, fakültelerde ve yüksekokullarda, Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan ya da kendi hesabına okurken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrenciler ile Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde polislik eğitime tabi tutulan aday kişiler zorunlu sigortalı kapsamında ele alınmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.4c). Jandarma ve Sahil

Güvenlik Akademisi başta olmak üzere ilgili fakülteler ve yüksekokullarda Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın namına ve hesabına okumakta olan ya da kendi hesabına okurken Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın namına ve hesabına okumaya devam edenler sigortalı sayılırlar. Ayrıca subay ve astsubaylardan temel askerlik eğitimine tabi tutulan aday kişiler de bu haktan yararlanmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.4c).

#### **2.1.4. Haklarında Bir Kısım Sigorta Kolları Uygulanan Sigortalı Kişiler**

Kısa ve uzun vadeli sigorta kolları bakımından kendilerine kısmen sigorta uygulanacak kişiler 5510 Sayılı Kanun'un 5. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; belirli bir hizmet akdi kapsamında olmamakla birlikte, ceza infaz kurumlarında, tutukevlerinin bünyesinde oluşturulmuş olan tesislerde, atölyelerde vb. ünitelerde çalıştırılmakta olan hükümlülere ve tutuklulara iş kazasının ve meslek hastalığının yanı sıra analık sigortasının uygulanması kararlaştırılmıştır. Dolayısıyla bu kişilerin 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılmaları öngörülmüştür (5510 Sayılı Kanun, m.5a). Görüldüğü üzere; 5510 sayılı Kanun'da tutuklulara ve hükümlülere, kısmen sigortalı olmaları düzenlenmiş ve bazı sigorta kolları bağlamında kendilerine güvence sağlanmıştır. Ancak literatürde ceza infaz kurumu bünyesinde çalışan tutuklulara ve hükümlülere kısmen sigortalı olma imkanının tanınması olumlu karşılanırken, kurum dışında çalışan kişilerin sosyal güvenlik hakları konusunda herhangi bir düzenlemenin yapılmamış olması eleştirilmektedir (Akbiyık, 2020, s. 1571-1572). Dolayısıyla kısmi sigortalılığa ilişkin düzenlemenin istisnâ nitelikte bir hüküm olduğu ve istisnaların dar yorumlanması gerektiğinden ötürü kurum dışı çalıştırılan kişilerin 5510 sayılı Kanunun m.5/I (a) bendi kapsamında kısmi sigortalı sayılmasının mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Bu yüzden, kurum dışı çalıştırılanların sigortalı olması için yasal bir düzenlemenin yapılmasının gerekli olduğu ifade edilmektedir (Tunca, 2020, s. 798).

3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununa tabi olan aday çıraklar, çıraklık ve işletmelerde meslekî eğitim görmekte olan öğrencilere iş kazası ve meslek hastalığının yanı sıra hastalık sigortasından yararlanmalarının önü açılmıştır. Bununla birlikte meslekî ve teknik ortaöğretimle birlikte yükseköğrenim gördüğü sırada staj yapması zorunlu olan öğrenciler, mesleki ve teknik ortaöğretimini devam ederken tamamlayıcı

eğitim veya alan eğitimini görmekte olan ogrenciler, kamu kurum ve kuruluşlarının desteklemiş olduğu projelerde görevli bursiyer kişilerin iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından yararlanması sağlanmıştır (5510 Sayılı Kanun, m.5b).

2547 sayılı Yuksekogretim Kanun'un 46. maddesi kapsamında kısmi zamanlı olarak çalışan ogrencilerden aylık prime esas kazanç tutarı oranında iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından yararlanmalarının önu açılmıştır. Bununla birlikte ilgili kanunun 82. maddesinde belirlenmiş olan günlük prime esas kazanç alt sınırının otuz katından fazla olmayan kişiler hakkında da iş kazası ve meslek hastalığı sigortası uygulanmaktadır. Bu bentte sayılanlar, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılırlar ve bunlardan bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda olmayanlar hakkında ayrıca genel sağlık sigortası hukuimleri uygulanmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.5b).

2011 yılında yayınlanan 6111 sayılı kanun ile 5/b maddesi değiştirilmiştir. Yeni düzenleme ile aday ıracıların, ıracıların ve işletmelerde mesleki eğitim görmekte olan ogrencilerin iş kazası ve meslek hastalığının yanı sıra hastalık sigortasına tabi olduğu ifade edilmiştir. Meslek liselerinde okurken ya da yuksekogrenim görmekte iken staj yapmaları zorunlu olan ogrenciler ve kısmi zamanlı olarak çalışan ogrenciler aylık prime esas kazanç tutarı oranında iş kazası ve meslek hastalığı ile hastalık sigortası uygulanmaktadır. 82. maddeye göre belirlenmiş olan günlük prime esas kazancın alt sınırının otuz katından fazla olmayan kişilerin ise iş kazası ve meslek hastalığı sigortasına tabi olduğu belirtilmiştir. Bu bentte sayılan kişiler, 4/a maddesi çerçevesinde sigortalı sayılmakta olup bunlar arasından bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda olmayan kişilere ayrıca genel sağlık sigortası hukuimleri uygulanmaktadır (6111 Sayılı Kanun, m.24).

Harp malulleri ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 2330 sayılı Kanun ilgili hukuimleri ve 5434 sayılı Kanununun 56. maddesi kapsamında aylık bağlanması gerektirmiş olan kanunlara göre vazife malullüğü aylığı bağlanmış malul kişilerden, 4. maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerine tabi olmak üzere sigortalı olarak çalışmaya başlayan kişilerin aylıkları kesilmemektedir. Aylıkları kesilmeden 4. maddenin birinci fıkrasının (c) bendine göre çalışan kişilere uzun vadeli sigorta imkanları tanınmıştır. 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine göre çalışanlara sadece iş kazası ve meslek hastalığı sigortası hukuimlerinin

uygulanacağı ifade edilmiştir. ancak iş kazası ve meslek hastalığı sigortası hükümlerine tabi olan kişilerin uzun vadeli sigorta kolları kapsamında değerlendirilmek istemeleri durumunda, bu isteklerini Kuruma bildirdikten sonraki aybaşından itibaren, haklarında uzun vadeli sigorta kollarının uygulanmasının önü açılmıştır. Bu fıkra kapsamına girmiş olan kişilerden de ayrıca genel sağlık sigortası primi alınmayacağı düzenlenmiştir (5510 Sayılı Kanun, m.5c).

Türkiye İş Kurumu'nun düzenlenmiş olduğu ve meslek edinmek, mesleğini geliştirmek veya değiştirme için eğitime katılan kursiyerler, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılmaktadır. Bu kişilere iş kazası ve meslek hastalığı sigortasının yanı sıra genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanacağı kanunda yer almıştır. Bu kişilerin prim ödeme yükümlüsü Türkiye İş Kurumu'dur. Ancak kurum işyeri ve işveren sayılmamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.5e). Öte yandan 6111 Sayılı Kanun ile söz konusu kişilerin iş kazası ve meslek hastalığı sigortası uygulanmakla birlikte bu kişilerden yalnızca bakmakla yükümlü olanların genel sağlık sigortası hükümlerine tabi olacağı kararlaştırılmıştır (6111 Sayılı Kanun, m.24).

Türkiye ile sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamayan ülkelerde iş üstlenmiş olan işverenler tarafından yurt dışında açılan işyerlerinde çalıştırılmak için götürülmüş olan Türk işçileri de 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılmıştır. Bu kişilere kısa vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması şartı getirilmiştir. Ayrıca bu kişilerin uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmalarının da önü açılmıştır. Dolayısıyla böyle bir istekte bulunan kişilere 50. maddenin ikinci fıkrasına göre Türkiye'de yasal olarak ikamet etme şartı aranmakla birlikte aynı fıkranın (a) bendinde belirtilmiş olan şartlar aranmadan haklarında isteğe bağlı sigorta hükümleri uygulanmaktadır. İsteğe bağlı sigorta hükümlerinden yararlanmaya hak kazanan kişilerden ayrıca genel sağlık sigortası primi alınmamaktadır. Bu bent'e göre yurt dışında bulunan işyerlerinde çalışan sigortalı kişilerin, bu sürede ödemiş oldukları isteğe bağlı sigorta primleri 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.5g).

## 2.2. Sigortalı Sayılmayanlar

Kısa ve uzun vadeli sigorta kolları hükümleri uygulanmakla birlikte sigortalı sayılmayan kişiler 5510 Sayılı Kanunun 6. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre işverene ait işyerinde ücretsiz olarak çalışan işverenin eşi sigortalı sayılmamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.6a). Kadın çalışanın eşine ait işyerinde işçi statüsünde çalışmasına rağmen, eşinden bir ücret almamasına bağlı olarak kanun söz konusu kadını sigortalı olarak saymamaktadır. Başka bir deyişle kadın bir çalışan olarak işveren olan kocasına ait işyerinde çalıştığı halde ücret almadığı gibi sosyal güvenlik hakkından da yararlanamadığı görülmektedir. Dolayısıyla hangi biçimde olursa olsun kadının bir iş kazası yaşaması halinde de “sağlık hakkı” başta olmak üzere iş kazası nedeniyle sağlanmakta olan sosyal güvenceden de yoksun bırakılmıştır (Topgöl, 2012, s. 303).

Yine kanunda, bir iş yapmak üzere aynı konutta yaşayan ve üçüncü dereceye kadar olan hısımların da sigortalı kapsamına alınmadığı belirlenmiştir (5510 Sayılı Kanun, m.6b). Bu tür kişilerin durumunun, 6098 sayılı Borçlar Kanunu’nun 461-469. maddelerinde düzenlendiği görülmektedir. Borçlar Kanunu’nun 461. maddesinde hizmet sözleşmesi; işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle iş görmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşmedir. Ancak 5510 Sayılı Kanunun Ek-9. maddesine göre sigortalı olanların yanı sıra belli bir ücret karşılığında aynı kişinin yanında ay içinde 10 gün ve daha fazla süre ile çalışan kişiler hariç olmak üzere ev hizmetlerinde çalışan kişilere sigorta yapılmayacağı belirtilmiştir (5510 Sayılı Kanun, m.6c). Söz konusu kişiler için bir sınırlama getirildiği için Borçlar Kanunu ile uyummadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu durumun tüm çalışma biçimini kapsayacak şekilde uygulanması gerektiği ifade edilmektedir (Topgöl, 2016, s. 342).

Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri kapsamında yabancı bir ülkede faaliyet gösteren bir kurum tarafından Türkiye’ye üç aylık süreyle belirli bir iş için gönderilmiş olan ve söz konusu ülkede sosyal sigortalı olduğunu belgeleyen kişilere sigorta uygulanmaz. Ayrıca Türkiye’de kendi adına ve hesabına bağımsız çalışan ile yurt dışında ikamet etmekte olan ve o ülkenin sosyal güvenlik mevzuatı kapsamında olan kişilerin sigortalılığı söz konusu değildir (5510 Sayılı Kanun, m.6e). Bağımsız çalışan kişilerin kısa vadeli sigorta kolları kapsamına alınmış olması 5510 sayılı Kanun

açısından bir yenilik olarak değerlendirilmekle birlikte Kanununun 4/I, c bendi kapsamında olan sigortalı kişileri kısa vadeli sigorta kollarının kapsamı dışında tutması sosyal güvenlikte gerçekleştirilmek istenen “tek çatı” fikrine uymadığı ifade edilmektedir (Tunca, 2020, s. 790).

Er ve erbaş olarak askerlik hizmetini yerine getiren kişiler ile yedek subay ve astsubay okulu öğrencilerine zorunlu sigorta uygulamamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.6d). Normal eğitim süreleri içerisinde yüksekokullarda tatbiki nitelikteki üretim ve yapım işlerinde çalışmakta olan öğrencilere sigorta uygulanmaz (5510 Sayılı Kanun, m.6f). Bununla birlikte sağlık hizmet sunucularının işe alıştırdığı ve rehabilite ettiği hasta ya da maluller sigortalı sayılmamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.6g). Köy ve mahalle muhtarlarının yanı sıra hizmet akdi olmadan kendi adına ve hesabına bağımsız olarak çalışan kişiler ile kamu kurumlarında çalışan kişilerden 18 yaşını doldurmamış olanlar sigortalı sayılmazlar (5510 Sayılı Kanun, m.6h).

Tarım ve orman işlerinde hizmet akdi çerçevesinde olmakla birlikte sürekli olmayan işlerde çalışanlar sigortalı sayılmamaktadırlar. Aynı zamanda kendi adına ve hesabına bağımsız olarak tarımda çalışan kişilerden, tarımdan yıllık olarak kazandığı net tutarın aylık ortalamasının kanunda belirtilen sınırın altında geliri olanlar sigortalı sayılmamaktadır. 65 yaşını doldurmuş olup talepte bulunan kişilere de sigorta uygulanmamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.6i).

Gelir vergisi muafiyeti olmakla birlikte esnaf ve sanatkâr sicili kaydı olup kendi ad ve hesabına bağımsız çalışan kişilerin faaliyetleri sonucu elde etmiş oldukları net tutarın prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katının altında olduğunu belgeleyen kişiler sigortalı sayılmamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.6k).

Gençlik ve Spor Bakanlığı’yla birlikte Spor Genel Müdürlüğü’nün, Türkiye Futbol Federasyonu’nun ve bağımsız spor federasyonların’ın yapmış olduğu bütün gençlik ve spor faaliyetlerinin kapsamında yapılan kamp, eğitim ve hazırlık çalışmalarında sürekli olmamakla birlikte çalıştırılan kişiler sigortalı sayılmamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.6m).

### **2.3. Sigortalının Bildirimi ve Tescil İşlemleri**

İşverenler, bir hizmet akdi ile çalıştırdıkları kişileri teknik ve mesleki eğitim gören, teknik ve mesleki ortaöğretim süresince tamamlayıcı eğitim alan kişileri, ya da



eğitim, staja başlayan kişileri göreve başlamış oldukları tarihten önce, sigortalı işe giriş bildirgesiyle Kuruma bildirmek ile yükümlüdür (5510 Sayılı Kanun, m.8). Bununla birlikte işverenin inşaat, balıkçılık ve tarımsal faaliyetlerde bulunan işyerlerinde çalışmaya başlatılacak sigortalı kişiler için bildirim yapması zorunludur. Bu kişilerin bildirim zamanı en geç çalışmaya başlatıldıkları gündür (5510 Sayılı Kanun, m.8a).

Yabancı ülkelere sefer yapmakta olan ulaştırma araçlarına sefer süresi içerisinde çalıştırılmaya başlanan kişileri ve kuruma ilk kez işyeri bildirgesi verilen işyerlerinin ilk kez sigortalı alıştırması halinde çalıştırılan kişilerin işe başlamış oldukları tarihten itibaren en geç bir ay dolmadan bildirmeleri zorunludur (5510 Sayılı Kanun, m.8b).

Kamu idarelerinde istihdam edilmiş olan ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu kapsamında işsizlik sigortası hükümleri uygulanmayan sözleşmeli personel ile kamu idareleri tarafından yurt dışındaki görevlerde görevlendirilmek için çalıştırılan kişilerin, çalışmaya başlamış oldukları tarihten itibaren bir ay içerisinde bildirimlerinin yapılması şarttır (5510 Sayılı Kanun, m.8c).

4. maddenin birinci fıkrasında belirtildiği üzere tarımsal faaliyette bulunanlar hariç, diğer bentlerde bulunan kişilerin köy ve mahalle muhtarı olmaları durumunda mazbatalarını aldıklarını derhal Kuruma bildirmeleri gerekmektedir. Gelir vergisi muafiyetine tabi olup esnaf ve sanatkar sicili kaydı bulunan kişiler vergi mükellefiyeti işlemlerinin yapıldığı tarihten itibaren iki ayı geçmemek şartıyla ilgili vergi dairesi tarafından vergi mükellefinin işe başlama işleminin tekemmül ettiği tarihten itibaren işe giriş bildirimini yapılması gerekmektedir. 4. maddenin (b) bendi kapsamındaki diğer kişilerin ise 7. maddede belirtilen srelerde bildirim yapılması zorunludur. Tarımsal faaliyette bulunmuş sayılanların sigortalı olabilmeleri için kanunla kurulu meslek kuruluşlarına kayıt yaptırımları gerekmektedir. Hemen sonrasında ilgili mevzuat çerçevesinde kayıt ya da tescil yapan ilgili kurumun, kuruluşun ve birliklerin, vergi dairelerinin, Esnaf ve Sanatkr Sicil Müdürlüğünün sigortalı işe giriş bildirgesi düzenlemesi ve bunu kuruma vermesi gerekmektedir. Bununla birlikte tarımsal faaliyetlerde bulunanların sigorta bildirimleri kendi taraflarından da yapılabilir. Kurum söz konusu bildirimlerin akabinde bir ay içinde tescili yapılan kişilere, sigortalılık hak ve yükümlülüklerinin başlamış olduğunu haber vermektedir. Kamu idarelerinde çalıştırılacak kişilerin işe giriş bildiriminin on beş gün içinde ilgili kurum

tarafından bildirilmesi zorunludur. Aynı kamu idaresinin farklı birimlerinde tayin edilen veya görevlendirilen kişiler için tekrar bildirim yapmaya gerek yoktur (5510 Sayılı Kanun, m.8).

#### **2.4. Sigortalılık Süresinin Başlangıcı ve Bitimi**

Hizmet akdi ile bir ya da birden çok kişinin altında çalışan kişilerin sigorta hak ve sorumlulukları mesleki ve teknik eğitim, stajyer ve bursiyer olarak çalıştıkları tarihten itibaren başlamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.7a).

Gelir vergisi ödemekle mükellef olanlar ile şahıs şirketleri içerisinde kolektif şirket ortaklarının, adi komandit şirketlerde komandite ve komanditer ortakların ve donatma iştiraki ortaklarının vergi ödeme mükellefiyeti tarihinin başlamasıyla birlikte sigorta hak ve yükümlülükleri de başlamış olmaktadır. Sermaye şirketleri içerisinde limited şirket ortaklarının ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortaklarının sigorta hak ve yükümlülükleri ise şirketin ticaret sicil memurluklarınca tescil işleminin yapılmasıyla birlikte başlamaktadır. Anonim şirketlerdeki yönetim kurullarına üye olarak seçilen ortakların yönetim kuruluna seçilmiş oldukları tarihten itibaren sigorta hak ve sorumlulukları başlamaktadır. Gelir vergisi muafiyeti olan kişilerin esnaf ve sanatkâr siciline kayıt yaptırdıkları tarihten sonra hak ve sorumlulukları başlamaktadır. Tarımsal alanda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışan kişilerin tarımsal faaliyetleri ilgili meslek kuruluşu ya da kendileri tarafından Kuruma bir yıl içinde bildirilmeleri sonucu yapılan kayıt tarihinden itibaren hak ve yükümlülükleri başlamaktadır. Köy ve mahalle muhtarı olarak seçilen kişiler seçilmiş oldukları andan itibaren hak ve yükümlülükleri başlarken, kamu idarelerinde çalışan kişiler için ise lisans belgesine istinaden fiili olarak çalışmaya başlamış oldukları tarihten itibaren hak ve sorumlulukları başlamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.7b). Ayrıca yukarıda belirtilen kişilerin görevli olarak geçici bir süreyle işverenleri ve kurumları veya kendi imkanları ile yurt dışına gitmeleri durumunda yapmış oldukları görevlerle ilişkileri kesilmediği sürece sigortalı kişilerin ve işverenlerin sosyal sigorta kapsamındaki hak ve yükümlülükleri devam etmektedir (5510 Sayılı Kanun, m.10).

Hizmet akdi çerçevesinde bir ya da birden çok kişinin altında çalışan kişilerin hizmet akdinin sona ermesi ile sigortalılık süresi dolmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.9a). Gelir vergisi mükellefi olan kişilerin mükellefiyetlerini gerektiren faaliyetlere

son verdikleri tarihten itibaren sigortalılık süreleri sona ermektedir. Gelir vergisi muafiyeti bulunanların esnaf ve sanatkâr sicilindeki kayıtlarının silinmesi ya da 6. maddede belirtildiği üzere prime esas kazançlarının alt sınırı otuz katından az olduğu süreden itibaren sigortalılık süreleri bitmektedir (5510 Sayılı Kanun, m.9b).

Şahıs şirketleri içerisinde kolektif şirket ortaklarının, adi komandit şirketlerdeki komandite ve komanditer ortakların ve donatma iştiraki ortaklarının vergi ödeme mükellefiyeti süresinin bitmesiyle birlikte aynı zamanda sigortalılık süreleri de bitmektedir. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerdeki komandite ortakların sigortalılık süresi ise şirketin ticaret sicil memurluğu tarafından kayıtlarının silindiğinde sona ermektedir. Limited şirket ortağı iken bütün hisselerini devreden sigortalı kişilerin sigortalılık süresi hisse devrinin yapılması için ortaklar kurulu tarafından kararın verildiği tarih geçerlidir. Anonim şirketlerdeki yönetim kurullarında üye olan ortakların yönetim kurulu üyelikleri bitince sigortalılık süreleri de bitmektedir (5510 Sayılı Kanun, m.9b).

Tarımsal alanda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanların yapmış olduğu tarımsal faaliyetin sona erdiği tarihte veya bu kişilerin 65 yaşını doldurmaları sebebiyle talepte bulunmaları halinde sigortalılık süreleri sona ermektedir. Köy ve mahalle muhtarlarının muhtarlık görevleri bitince sigortalılık süreleri sona ermektedir. Yabancı bir devlette ikamet edip o ülkenin mevzuatına göre sigortalı olarak çalışmaya başlamış olan ya da ikamet esasına göre söz konusu ülkenin sosyal güvenlik sistemi çerçevesinde değerlendirilmeye başlanan kişilerin sigortalılık süreleri, çalışmaya başladıkları ve ikamet aldıkları günden bir gün önce sigorta süreleri sona ermektedir (5510 Sayılı Kanun, m.9b).

Anonim şirketlerdeki yönetim kurullarında üye olan ortakların, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortaklarının, diğer şirket ve donatma iştiraklerindeki bütün ortakların sigortalılık süreleri, şirketin iflas etmesi ya da tasfiye edilmesi halinde hizmet akdine göre başka bir yerde çalışmalarını durumunda çalışmaya başlamış oldukları tarihten bir gün önce sona ermektedir (5510 Sayılı Kanun, m.9b).

Köy ve mahalle muhtarları olan kişilerden gelir vergisi mükellefiyeti bulunanlar hariç olmak üzere kendi adına ve hesabına bağımsız çalışmalarından itibaren, belli bir hizmet akdi kapsamında çalışmaya başlayanların ise çalışmaya başlamış oldukları andan bir gün önce sigortalılık süreleri bitmektedir. Gelir vergisi

muafiyetine tabi olup, kendi hesabına bağımsız çalışmaya başlayan kişilerin çalışmaya başlamış oldukları tarihten bir gün öncesinden itibaren önceki sigortalılık süreleri bitmektedir. Ayrıca 6132 sayılı Kanun kapsamında olan jokey ve antrenörlerden lisanslarını yenilenmeyen kişilerin lisanslı oldukları senenin son ayından sonra sigortalılık durumları bitmiş olmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.9b).

Kamu idarelerinde çalışmakta olan kişilerden ölüm ya da aylık bağlanması gerekli olan durumlarda görev aylıklarının kesilmiş olduğu tarihten, yaş hadlerini doldurdukları tarihten ve sıhhi izin süresinin doldurulması durumunda ise bu sürelerin ve hadlerin doldurulmuş olduğu tarihleri takip etmekte olan aybaşından itibaren sigortalılık durumları sona ermektedir (5510 Sayılı Kanun, m.9c).

Bazı sigorta kollarına tabi tutulan kişilerden, sigortalı olma durumlarını gerektiren şartların sona erdiği andan itibaren sigortalılık durumları bitmektedir (5510 Sayılı Kanun, m.9d). Ayrıca hizmet akdi ile bir veya birden çok kişinin altında çalışan kişilerden, çalışmakta iken buldukları devletin sosyal güvenlik kurumu kapsamında değerlendirilmeye başlayanlar ve uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri kapsamında, seçimlerini bu yönde kullanmış olan kişiler için sigortalanmış oldukları tarihten itibaren sigortalılık süreleri bitmektedir (5510 Sayılı Kanun, m.9e).

Hastalık ve analık hükümleri uygulanan kişilerin sigortalılık süreleri ilgili kanunlar çerçevesinde sigortalı kişilerin ücretsiz izinde olması, greve dahil olması ya da işveren tarafından lokavt yapılması durumunda, bu hallerin sona ermesinden on gün sonra biter. Diğer hallerde ise birinci fıkrada belirtilmiş olan tarihleri takip etmekte olan onuncu günden başlamak üzere yitirilmiş olmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.9e).

### 3. TÜRKİYE’DE İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

#### 3.1. İsteğe Bağlı Sigorta Kavramı

Sosyal güvenlik sistemlerinin yapısal özelliği, ülkelerin politik yaklaşımları, barındırdıkları kültürel özellikler, aile yapısı, bireysel sorumluluk, işverenler, sermaye piyasaları ve hükümetlerin tutumları açısından farklılık gösterebilmektedir. Ne şekilde olursa olsun uygulanmakta olan sistemlerin nihai amacı; bireylere güvenli, yeterli, ekonomik, sağlam ve sürdürülebilir bir hayat yaşamalarını sağlamaktır (Yemez ve Akdoğan, 2019, s. 104-105). Bu bakımdan 20. yüzyılın sonlarında, nüfusun hızının artış göstermesi ve tıp alanında yaşanan gelişmeler nedeniyle nüfusun ortalama yaşam süresinin uzamıştır. Demografik yapıdaki hızlı değişimlerle beraber, sigorta türleri konusunda yapılan reformlar sosyal politika alanındaki en güncel konulardan biri olmuştur (Açıkgöz ve Kardelen-Bilir, 2018, s. 174).

Sigorta, kişilerin hayatları süresince istemeden de olsa karşılaştıkları riskleri ve bu risklerin ekonomik boyutunu en az seviyeye indirmek üzere, bugünden geleceği garanti altına alma çabasıdır. Sigorta kişilerin yaşamlarında karşılaştıkları tehlikelerin önlenememesi ve bu risklerin karşısında bireylerin belirsizlik içerisinde değil aksine güven içerisinde olmasını sağlama çabasıdır (Uzun ve Arslan, 2018, s. 119). Sosyal güvenlik sisteminde sigortalılık, kısa ve uzun vadeli sigorta kapsamında çalışan bireyi tanımlamak için kullanılmaktadır. Temelde iki çeşit sigorta vardır. Bunlardan birincisi; fiili olarak çalışan kişileri kapsayan zorunlu sigortalılıktır. İkincisi ise çalışmayan kişilerin primlerini kendi istekleri ile ödeyerek dahil oldukları isteğe bağlı sigortalılıktır (Yaman, 2020, s. 69).

İsteğe bağlı sigortalılık, zorunlu sigortalılığın istisnasını oluşturmaktadır. Bu sigorta türü genel olarak uzun vadeli sigorta kollarını kapsamına almaktadır. Zorunlu sigortalılık kapsamı dışında kalan kişilerin isteğe bağlı sigortalılık ile kendi sosyal güvencelerini sağlama imkânı vardır (Akbiyık, 2020, s. 1581). Birçok ülkede uygulama alanı bulan isteğe bağlı sigortalılık, Türkiye’de de uygulanan sosyal güvenlik reformuyla 2008’de tüm aşamalarıyla hayata geçirilmiştir. İsteğe bağlı sigortalılık düzenlemesiyle sigortaya giriş ve sistemde kalma şartları

kolaylaştırılmıştır. Ancak sistemden çıkma şartları da zorlaştırılarak Türk sosyal güvenlik sisteminin kapsamı genişletilmiştir (Levent, 2014, s. 138).

İsteğe bağlı sigortalılık, sigortanın zorunluluk ilkesi dışında kalan veya bu ilişkisi artık mevcut olmayan bireylerin, primlerini dışarıdan ödemek üzere uzun vadeli sigorta kollarına ve genel sağlık sigortasına katılmasını sağlayan bir sigortalılık türüdür (5510 Sayılı Kanun, m.50; Topgül, 2012, s. 314). İsteğe bağlı sigortalılık sakatlık, yaşlılık ve ölüm sigortalarının yanı sıra genel sağlık sigortası açısından sigortalılık durumlarını kendi istekleri doğrultusunda devam ettirmek isteyen kişilerin emeklilik için belirlenmiş olan prim ödeme gün sayılarını tamamlamaları sonucunda emeklilik hakkını kazanmaya imkan tanıyan bir sigortalılık türüdür (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2013, s. 1). Genel olarak isteğe bağlı sigortalılık kapsamına alınanlar; herhangi bir işverenin altında veya emrinde bir hizmet anlaşmasıyla çalışanlar, kendi namına ve hesabına bağımsız çalışanlar, kamu personeli olarak devlet dairelerinde çalışanlar, tarımda ve tarım işlerinde kendi adlarına ve hesaplarına çalışanlar, yine tarımda çiftlik sahibinin adına hizmet akdiyle süreli olarak çalışanlar ile kendi isteği ile sigorta primi ödeyen kişilerdir (Yaman, 2020, s. 69).

### **3.2. 5510 Sayılı Kanunun Getirmiş Olduğu Yenilikler**

Araştırmanın bu kısmında; 5510 Sayılı Kanun'un isteğe bağlı sigortalı olmak için getirmiş olduğu yenilikler önceki uygulamalar ile karşılaştırılarak ele alınmıştır.

#### **3.2.1. Yararlanma Şartları Konusunda Getirilen Yenilikler**

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 3. maddesine göre; bir işverenin altında çalışan ve yabancı uyruklu olan kişilerin kurumdan yazılı istekte bulunmaları şartıyla istek tarihinden sonraki aydan itibaren malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları uygulanmaktadır. Bununla birlikte kanunla kurulmuş olan emekli sandıklarından malullük ya da emekli aylığı alanlara yönelik olarak yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası uygulanmamaktadır. Ancak, bu kişilerden kendi kanunlar çerçevesinde görev malullüğü aylığı bağlanana kişiler kurumdan yazılı istekte bulunmaları halinde yaşlılık, malullük ve ölüm sigortalarının uygulanacağı belirtilmiştir (506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, m.3). 1987 yılında 3395 Sayılı Kanun ile yapılan düzenleme sonucunda; el halıcılığı dokuma işlerinde çalışan kişiler hakkında sadece iş kazaları ile analık, meslek hastalıkları ve hastalık sigorta kollarının uygulanmış olduğu ve bu

kişilerin istekte bulunmaları durumunda yaşlılık, malullük ve ölüm sigorta kolları bağlamında isteğe bağlı sigortalı olabilecekleri düzenlenmiştir (3395 Sayılı Kanun, m.1).

1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanun'un 24. maddesinde; Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamının dışında kalmakta olan ve herhangi bir işverene hizmet akdi ile bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına çalışan esnaf ve sanatkârlar ile diğer bağımsız çalışanlar hakkında yaşlılık, malullük ve ölüm hallerinde sosyal sigorta yardımları sağlandığı belirtilmiştir. Ancak en az 2 tam yıl bu Kanun kapsamında sigortalı bulunan kişiler, kendilerine, daha önce malullük veya yaşlılık aylığı bağlanmamış olmak şartıyla, sigortalılık niteliğini kaybeden kişilerin Kuruma yazılı olarak istekte bulunmaları halinde malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına isteğe bağlı biçimde devam edebilecekleri ifade edilmiştir (1479 Sayılı Kanun, m.79). 3396 Sayılı Kanun'da yapılan düzenleme ile 2926 sayılı Kanun'un kapsamına girmeden önce, BAĞ-KUR'da isteğe bağlı sigortalı olan kişilerin, isteğe bağlı sigortalı olma hallerinin devam edilmesine kararlaştırılmıştır (3396 Sayılı Kanun, m.12). 2003 yılında yayınlanan 4956 Sayılı Kanun ile 24. madde tekrar düzenlenmiştir. Buna göre ev kadınlarının ve Türkiye'de ikamet etmekte olan yabancı uyruklu olan kişilerin talep etmeleri durumunda isteğe bağlı sigortalı olabileceklerinin önü açılmıştır.

Sosyal Sigortalar Kanunu dışında kalan ev kadınlarının ve Türkiye'de ikamet etmekte olan Türk asıllı yabancı uyruklular dahil, Sosyal Güvenlik Kurumu'na yazılı bir biçimde başvurarak isteğe bağlı sigortalı olabilecekleri 2229 Sayılı Kanunun 79. Maddesinde düzenlemiştir. Kanuna göre isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenlerin mevzuatta belirtilen aylık gelir basamaklarından dilediklerini seçebilecekleri belirtilmiştir. Bununla birlikte sigortalyken sonrasında isteğe bağlı sigortalı olan kişilerin sigortalılık halleri, önceden prim ödedikleri son basamak dikkate alınarak devam edeceği ifade edilmiştir (2229 Sayılı Kanun, m.79).

2926 Sayılı Kanun'un 60. maddesine göre; tarımsal faaliyetlerde bulunan kişiler ile bu kişilerin yanında ailenin bir mensubu olarak ücret almadan çalışanlarla birlikte ilgili kanunda sigortalı sayılmayan kişilerin dışında kalan kişilerden 18 yaşını dolduranlar kuruma yazılı bir biçimde başvurmaları koşuluyla isteğe bağlı sigortalı olabilmektedirler. Zorunlu sigortalılık durumları sona erenler, sigortalı olma koşulunu

sağlamak kaydıyla öncesinde prim ödedikleri son basamak dikkate alınarak sigortalılık hallerini isteğe bağlı sigortalı şekilden devam ettirebilmektedirler.

5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanun'un 12. maddesinde isteğe bağlı sigortalı olma durumu düzenlenmiştir. Bu madde daha sonra 5234 Sayılı Kanun ile tekrar düzeltilmiştir. Söz konusu kanunda; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanan kişilerden en az on yıl çalıştıktan sonra, memurluktan çıkarılan ve belirli bir nedenden dolayı memurluğu bırakmış olan kişiler, memurluktan ayrılmış oldukları andan itibaren altı ay içerisinde yazılı biçimde Sandığa başvurmaları halinde bu istekleri kabul edilmektedir. Ancak emeklilik keseneğini ve kurum karşılığını ait olduğu ay içerisinde Sandığın hesabına yatırmaları gerekmektedir. Sandığın diğer iştirakçilerinin de bu kişilerle benzer şartlar kapsamında söz konusu uygulamadan yararlanabilmişlerdir. Bu kişiler de emeklilik kesenekleri, emeklilik keseneğine ilişkin aylıkları, kademeleri ve derecelerinin yanı sıra ayrılmış oldukları göreve ait ek göstergeleri dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte emekli keseneğini Sandığa ödemiş oldukları her yıl için bir kademe ilerlememektedirler. Ayrıca eğitim durumlarına göre 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'un öngördüğü şekilde yükselebilecekleri kademeyi geçmemeleri koşuluyla her üç yılda bir üst dereceye yükselebilmelerinin önü açılmıştır. Ancak, bu sürelerin, tekrar Sandık hükümleri kapsamında olan bir göreve başlayan kişiler için de geçerli olmak üzere emeklilik ikramiyesi süresinin ve miktarının hesaplanması ve kazanılan hak aylıklarının tespit edilmesinde dikkate alınmayacağı ifade edilmiştir. Bu şekilde Sandıkla ilgilendirilmiş olan kişiler bu Kanun'un uygulanması durumunda isteğe bağlı sigortalı olarak kabul edilebilecekleri ifade edilmiştir (5234 Sayılı Kanun, m.3). Ayrıca diğer sosyal güvenlik kurumları hükümlerinin uygulandığı bir işte çalışıp bu görevleri son bulanların da altı ay içerisinde yazılı bir biçimde isteğe bağlı sigortalı olmak için başvuru yapabilecekleri düzenlenmiştir (5234 Sayılı Kanun, m.3).

5510 sayılı kanuna göre isteğe bağlı sigortalı olunabilmesi için uluslararası alanda yapılan sosyal güvenlik sözleşmelerinin şartları saklı kalmak üzere, Türkiye'de yasal anlamda ikamet edenler isteğe bağlı olarak sigortalı olabilmektedirler. Bununla birlikte Türkiye'de ikamet edip sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmayan ülkelerdeki Türk vatandaşları bu haktan yararlanabilmektedir. İster sözleşme imzalanmış olsun isterse olmasın Türk vatandaşı olan her 18 yaşını dolduran kişi isteğe bağlı sigortalı olabilmektedir. Zorunlu sigortalı olarak çalışmayanlar ya da Kanun'un 4. maddesinin



birinci fıkrasının (a) bendine göre sigortalı çalışıyor olmakla beraber, ay içerisinde 30 günden az çalışan veya tam gün çalışmayanlar isteğe bağlı sigortalı olabilmektedir. Kendi sigortalılığı sebebiyle aylık bağlanmayan kişilerin de isteğe bağlı sigortalı olmalarının önü açılmıştır. Tüm bu kişilerin isteğe bağlı sigorta girişi için bildirme ile Kuruma başvurmaları gerekmektedir (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.91/1).

5510 sayılı Kanunun 5. maddesine göre; ceza infaz kurumlarındaki ve tutukevlerindeki tesislerde ve atölye gibi yerlerde çalışmakta olan hükümlülerin ve tutukluların ilgili kanunda belirtilen şartları taşımaları durumunda isteğe bağlı sigortalı olabilecekleri ifade edilmektedir (5510 Sayılı Kanun, m.5b). Yine Türkiye İş Kurumu'nun düzenlenmiş olduğu meslek edindirme ve geliştirme kurslarına katılım gösteren kursiyer kişilerin, 5510 sayılı Kanun'da belirtilen şartları taşımaları halinde isteğe bağlı sigortalı olabileceklerinin önü açılmıştır (5510 Sayılı Kanun, m.5e).

Bir kamu idaresinde çalıştığı halde iş sözleşmesi askıda kalan kişilerden, 5510 sayılı Kanun gereği gereken şartları taşıyan kişiler isteğe bağlı sigortalı olabilme imkanı vardır (5510 Sayılı Kanun, m.88). Bununla birlikte işsizlik ödeneği alan kişilerin isteğe bağlı sigortalı olma yolu açılmıştır. Ancak, bu kişilerin iş sözleşmesinin sona ermemiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla grev, ücretsiz izin ve işçinin mevsim ya da kampanyanın sonunda bırakmış olduğu işine yeni mevsimde veya kampanyada geri döneceğinden dolayı iş sözleşmesinin askıya alınması halinde bu durum geçerlidir. Ayrıca söz konusu kişilerin 5510 sayılı Kanun'da belirtilmiş olan diğer ilgili şartları taşıyor olmaları gerekmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2013, s. 6-7).

Türkiye ile uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesini imzalamayan herhangi bir ülkeye işveren tarafından çalıştırılmak için götürülmüş olan Türk işçilerin isteğe bağlı sigortalı olmak istemeleri halinde bu kişilerde ikamet şartı getirilmemiştir (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.91/2). Bu düzenleme ile sosyal güvenlik sisteminde sürdürülebilirliği sağlamak bakımından yurt dışı hizmet borçlanması kaldırılmış ve yurt dışında çalışmakta olan Türk vatandaşlarının, Türkiye'deki isteğe bağlı sigortalılık hükümlerinden yararlanmalarının yolu açılmıştır (Urhanoglu, 2020, s. 256).

Görüleceği üzere, önceki uygulamaların aksine 5510 Sayılı Kanun'da genel olarak yabancı uyruklular dahil olmak üzere Türkiye'de ikamet etmek ve 18 yaşını doldurmak şartları yeterli görülmektedir.

### **3.2.2. Sigortalılığın Başlama ve Son Bulması Konusunda Getirilen Yenilikler**

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun bazı hükümlerini değiştiren 4842 sayılı Kanunu'nun 33. maddesine göre isteğe bağlı sigortalı olmak için müracaatın Kurum tarafından alınmış olduğu tarihi takip eden aybaşından itibaren başlayacağı belirtilmiştir (4842 Sayılı Kanun, m.33). Aynı maddede sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olarak çalışan kişilerin isteğe bağlı sigortalılık süresi çalışmaya başladıkları tarihten itibaren son bulmaktadır. Eğer bir kişi isteğe bağlı sigortasını kendi isteği doğrultusunda sonlandırmak isterse dilekçesini Sosyal Güvenlik Kurumu'na verdiği tarihten önceki aydan itibaren isteğe bağlı sigortalılığı sona ermektedir. Burada önceki aydan kasıt son prim ödenme tarihinin bitmiş olmasıdır. İsteğe bağlı sigortalılık priminin art arda üç ay ödenmemesi durumunda bu kişilerin süresi prim ödedikleri son aydan sonra bitmektedir. Tahsis talebinde bulunan kişilerin, aylığa hak kazanmaları ya da toptan ödeme yapmaları halinde isteğe bağlı sigortalılıkları bitmektedir. Bununla birlikte bir sigortalının ölmesi durumunda söz konusu kişinin ölüm tarihinden itibaren isteğe bağlı sigortalılık durumu sona ermektedir (4842 Sayılı Kanun, m.33).

3396 ve 4496 Sayılı Kanunlar ile 2926 Sayılı Kanun kapsamında olan kişilerin isteğe bağlı sigortalılığın, sigortalı olmak için yapılan tescil talebinin kuruma intikal etmiş olduğu tarih itibariyle başladığı düzenlenmiştir. Sigortalılık süresinin bitmesi için ise farklı süre veya şartlar vardır. Bunlardan ilki; kuruma terk talebinin intikal etmiş olduğu tarihtir. İkincisi; diğer sosyal güvenlik kanunları kapsamında bir kişinin çalışmaya başlaması ile birlikte bitmektedir. Üçüncü şart ise; sigortalı kişinin üç aylık prim ve ceza tutarının toplam borcundan düşük olması durumunda sigortalı kişinin daha öncesinde ödemiş olduğu primlerin tam olarak karşılayan ayın sonu sürenin bitimi için yeterli görülmüştür. 2926 sayılı Kanun'a tabi olmadan önce bu kanunlar çerçevesinde isteğe bağlı sigortalı olan kişilerin, isteğe bağlı sigortalı olma durumları devam etmiştir. Söz konusu kişilerin isteğe bağlı sigortalılık durumlarının hangi esaslar çerçevesinde devam ettirileceği bir yönetmelik ile düzenleneceği belirtilmiş olup henüz bu konu ile ilgili bir yönetmelik yayınlanmamıştır.

Emekli Sandığı mevzuatına göre; toplu veya fasıllı biçimde toplam altı aydan daha fazla emekli keseneklerini ve kurum karşılıklarını süresi içerisinde ödemeyen kişilerin isteğe bağlı sigortalı olma durumları sona ermektedir. Bununla birlikte

Sandıkla ilişkilendirilme isteğini geri çeken ve bunu yazılı bir şekilde Sandığa bildirmiş olanların da isteğe bağlı iştirakçilikleri başvuru tarihini takip eden aybaşından itibaren son bulmaktadır (5234 Sayılı Kanun, m.3).

5510 sayılı Kanun'a göre de ilk defa isteğe bağlı sigortaya başvuru yapacak olanların bildirim işlemini, isteğe bağlı sigortalı olma giriş bildirgesiyle, başvuran kişinin ikametinde bulunan kurum ünitesine vermesi ile gerçekleşmektedir. İsteğe bağlı sigortalı olmak için tekrar talepte bulunanların ise talep dilekçelerini ilgili Kurum'a vermeleri gerekmektedir (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.92/1). Söz konusu kişilerin isteğe bağlı sigortalı olmaları, Kurum'a yapılan müracaat tarihi takip eden günden itibaren başlamaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.51). İsteğe bağlı sigortalı olmak için başvurusu kabul edilmiş olan sigortalı kişilerden kurum tescil kütüğü kaydı olmayanların tescil işlemleri ise, bu yönetmelikte yer alan usul ve esaslar çerçevesinde sonuçlandırılmaktadır (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.92/3).

Bir kişinin isteğe bağlı sigortalılık primlerini ödediği sırada, 4. maddeye göre sigortalı olduğunu gerektiren bir durumun ortaya çıkması ve bunun tespit edilmesi durumunda, söz konusu kişilerin zorunlu sigortalı olma durumları ile çakışmakta olan isteğe bağlı prim ödeme süreleri iptal edilmektedir. Bu sürelere ait ödemiş oldukları primler de kendilerine iade edilmektedir (5510 Sayılı Kanun, m.51). Ay içerisinde 30 günden daha az çalışan ya da Kanun'un 80. maddesi gereğince ay içindeki toplam çalışma saatleri, 4857 sayılı Kanuna göre belirlenmiş olan günlük normal çalışma saatine bölünerek prim ödeme gün sayıları hesaplanır ve sigortalı kişilerin prim ödeme gün sayısı aybaşından başlamak üzere mal edilmektedir. Böyle bir durumda olan kişilerin zorunlu sigorta için mal edilmiş olan günler içerisinde isteğe bağlı sigortalı olmak için başvurmaları durumunda isteğe bağlı sigortalılıkları, zorunlu sigortalılığın son gününü takip eden günden itibaren başlamış sayılmaktadır (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.92/2).

Ancak, isteğe bağlı sigortalılığın başlamış olduğu tarihten itibaren, aynı zamanda Kanunun 4. maddesi gereğince sigortalı olmasını gerektiren bir çalışması bulunana kişilerin tespit edilmesi halinde isteğe bağlı sigortalılık durumları, Kanuna tabi sigortalılık sürelerinin sona ermiş olduğu tarihi takip eden günden itibaren başlamaktadır. Bu kişiler söz konusu sürede isteğe bağlı sigorta primini ödemişlerse ve bu süreler zorunlu sigortalılıkla ile çakışıyorsa söz konusu süreye ait ödemiş oldukları

isteğe bağlı sigorta primlerini alabilmektedirler. Ancak bunun ilgili kişiler tarafından talep edilmesi gerekir veya doğacak borçları varsa bu borçları ödenir. Ayrıca Kanun'un 5. maddesinin (a), (b) ve (e) bentlerinde belirtilmiş olan sigortalılık durumlarının, isteğe bağlı sigortalılık için engel olmayacağı ifade edilmiştir (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.93/2).

Ay içerisinde 30 günden az çalışmakta olan ya da Kanun'un 80. maddesince ay içerisindeki toplam çalışma saatleri, 4857 sayılı Kanun'da belirtilmiş olan günlük normal çalışma saatine bölünmesiyle prim ödeme gün sayısı hesaplandığı daha önce ifade edilmişti. Söz konusu ayda isteğe bağlı sigorta primini ödeyen kişilerin, ödemiş oldukları primler zorunlu sigortalılığa ait prim ödeme gün sayısını otuz gün geçmemesi şartıyla eklenebilmektedir. Ancak bu tür sigortalı kişilerin çalışma durumlarını belgelendirmesi gerekmektedir (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.93/3). Bununla birlikte isteğe bağlı sigorta primini ödeyen kişilerin süreleri, yaşlılık, malullük ve ölüm sigortalarının yanı sıra genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulaması durumunda dikkate alınmaktadır. Söz konusu sürelerin, bu maddenin üçüncü fıkrasında belirtilmiş olan hüküm saklı kalmak kaydıyla 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendine göre sigortalılık süresi olarak kabul edileceği kararlaştırılmıştır (5510 Sayılı Kanun, m.51).

İsteğe bağlı sigortalılıklarını sona erdirmek isteyen kişileri isteğe bağlı sigortalı olma durumları primi ödedikleri son günü takip eden günden itibaren bitmektedir. Aylık talep eden kişilerin aylığa hak kazanmaları göz önünde bulundurularak talep tarihlerinden itibaren isteğe bağlı sigortalılıkları sona ermektedir. Ölen kişilerin ise ölüm tarihleri dikkate alınarak isteğe bağlı sigortalılıkları son bulmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.51).

Türkiye ile sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamayan bir ülkede belirli bir işi yerine getirmek üzere işverenler tarafından çalıştırılmak üzere yurt dışına götürülen Türki işçilerinden uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinden doğan hakları saklı kalmak kaydıyla ikametlerini yurt dışına taşıdıkları andan itibaren isteğe bağlı sigortalılık durumları son bulmaktadır. Bu kişilerden eğer biri ölürse ve eğer prim borcu yoksa ölüm tarihi aynı zamanda isteğe bağlı sigortalılıklarının da bitiş tarihi olarak kabul edilmektedir. Prim borcunun bulunması durumunda ve bu borcu ödeyebilecek hak sahiplerinin olması halinde Kanun'un 52. maddesinde belirtilmiş

olan hükümler saklı kalmak şartıyla 12 aylık bir süre tanınmaktadır. Eğer 12 ay içerisinde bu borç ödenirse ölen kişinin ölüm tarihi dikkate alınmaktadır. 12 ay içerisinde prim borcu ödenmezse ya da hak sahipleri prim borcunu ödemedikleri halde aylık talebinde bulunurlarsa, en son prim ödenen ayın sonundan itibaren isteğe bağlı sigortalılıklar sona ermektedir. Ayrıca Kanun'un 51. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri saklı tutulmak üzere Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri çerçevesinde çalışmaya başlanmış olan tarihten bir gün önce göz önünde bulundurularak söz koşunu kişilerin isteğe bağlı sigortalılık süreleri sona ermektedir (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.95/1).

İsteğe bağlı sigortalılık durumları sona erdirilen kişiler, 12 aylık sorgulama süresi dolmadan, prim ödeme durumlarına göre ilgili kurumdan hizmet sürelerinin tespit edilmesini isteyebilmektedir (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.95/2). Yeniden isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenlerin kuruma talep dilekçesi ile başvurmaları gerekmektedir. Ancak bu şart ay içerisinde 30 günden az çalışanlar ya da kısmi çalışan kişiler için geçerli değildir. Dolayısıyla bu kişiler kapsama alınmamıştır (Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, m.95/3).

5510 Sayılı Kanun, esasen taleple ayrılmayı veya ölüm dışında isteğe bağlı sigortalılıktan sistemsel ve zorunlu ayrılmayı kabul etmemektedir. Eski uygulamalara bakıldığında; SGK ve BAĞ-KUR kapsamında olan kişilerin üç ay üst üste primleri ödenmediğinde sistemden çıkmaktadır. Yine Emekli Sandığı'na tabi olanların aralıksız ya da fasılalar halinde altı ay primleri ödenmediğinde sistemden çıkarılmıştır. Ancak isteğe bağlı sigortalılıkta 12 ay süreyle bir ayın primini ödemeyen kişilerin yalnızca söz konusu aya ilişkin primlerini ödeme olanakları ortadan kalkmaktadır. Geriye kalan 11 ayın primleri her ay için ödeme süresi dikkate alınmak üzere 12'nci ay dolmadan her zaman için ödeme imkânı vardır. Diğer bir ifadeyle hiç prim ödenmese bile her zaman geriye doğru 12 ayın priminin ödenme imkânı vardır. Bu düzenleme ile kişilerin sistemde kalmalarının amaçlandığı görülmektedir. 5510 Sayılı Kanun'un getirdiği en önemli yeniliklerden bir diğeri isteğe bağlı sigortaya prim ödeyen kişilerden zorunlu olarak genel sağlık sigortası priminin de alınmasıyla sağlık yardımlarından faydalanmalarının sağlanmasıdır. Ancak belirtmek gerekir ki prim borcu olanlara sağlık yardımının yapılması yasaklanmıştır. Yani, sağlık yardımlarından yararlanıla bilinmesi için isteğe bağlı sigortalı olan kişilerin prim borçlarının olmaması gerekmektedir (Levent, 2014: 141).

### 3.2.3. Sigortalılığın Primleri ve Ödenme Şekli Konusunda Getirilen Yenilikler

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun bazı hükümlerini değiştiren 4842 sayılı Kanunu'nun 33. maddesine göre isteğe bağlı sigortalı olarak başlayanların başlangıç tarihlerinde, sosyal güvenlik kuruluşlarıyla ilgilerinin henüz devam ettiği tespit edilen kişilerin isteğe bağlı sigortalı olmaları başlamış oldukları tarih göz önünde bulundurularak iptal edilmektedir. Söz konusu kişilerin ödemiş oldukları primlere herhangi faiz işlemi uygulanmadan onlara iade edilmektedir (4842 Sayılı Kanun, m.33). İsteğe bağlı sigortalılık durumlarını devam ettirmek isteyen kişiler, ödemek istedikleri sigorta primlerini belirlenmiş olan prime esas kazanç alt sınırı ve üst sınırı arasında olmak üzere kendilerinin belirleyebileceği ifade edilmiştir. İsteğe bağlı sigortalılığın primi ise %30 oranında uygulanmaktadır. İsteğe bağlı sigorta primlerini ödemek isteyen kişilerin, en geç ait olduğu ayı takip eden ay sonunda ödemeleri zorunlu hale getirilmiştir. Eğer belirtilen tarihe kadar primler ödenmez ise, bu tarihten başlamak üzere gecikme zammı uygulanacağı ifade edilmiştir (4842 Sayılı Kanun, m.33).

2003 yılında yayınlanan 4956 sayılı Kanununun 21. geçici maddesinde; 4.10.2000 tarihinden önce; bu kanun ile "2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu" hükümleri kapsamında olup isteğe bağlı sigortalılık kaydı olan ve tescil yaptıran kişilerden sağlık sigortası primini ödeyen kişilerin de durumu çözüme kavuşturulmuştur. Bununla birlikte, bu tarihten önce zorunlu sigortalı olmaktan çıkarak isteğe bağlı sigortalı olan kişiler de yeni düzenleme ile isteğe bağlı olarak sigortalı olabilmektedirler. Talep etmeleri halinde sağlık sigortası primi kesilmeyen kişilerin de, ödemiş oldukları sigorta ve sağlık sigortası primlerinin isteğe bağlı sigortalılık süresi kapsamında değerlendirilmiştir.

5510 sayılı kanunda isteğe bağlı sigorta primi yeniden düzenlenerek, prim, belirlenmiş olan prime esas kazancın alt sınırının ve üst sınırının arasında, sigortalının belirlemiş olduğu prime esas aylık kazancın %32 olarak belirtilmiştir (Topalhan ve Kurt, 2016, s. 28). Bu primlerin %20'si yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primidir. Geriye kalan primin %12'si ise genel sağlık sigortasının primidir. Ancak 51'nci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilmiş olan kişiler için 82. maddeye işaret edilmiştir. Buna göre belirlenmiş olan prime esas kazancın alt sınırı ve üst sınırı arasında olmak

üzere belirlenmiş olan günlük kazanç ve gün sayısı üzerinden yaşlılık, malullük ve ölüm sigortasının yanı sıra genel sağlık sigortası primi alınacağı ifade edilmiştir (5510 Sayılı Kanun, m.52).

İsteğe bağlı sigortalılıktan yararlanan kişiler eğer bakıma muhtaç olsalar bile 60. maddenin birinci fıkrasının (b) bendine göre genel sağlık sigortasından yararlanabilmektedir. Bu kişiler genel sağlık sigortasının primini ödeme konusunda da yükümlü tutulmuşlardır. Bu şart yalnızca Türkiye vatandaşları için geçerlidir. Dolayısıyla yabancı bir ülke vatandaşının Türkiye'deki ikamet süresi bir yılı doldurmadığı sürece genel sağlık sigortası primi alınmamakta ve bu kişilerin genel sağlık sigortalısı olmaları da söz konusu değildir (5510 Sayılı Kanun, m.52).

Kamu idaresinin bir alt işyerinde çalışmakta olan sigortalı kişilerden iş sözleşmesi askıda olan kişilerin bu süre zarfında 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi çalışmaya başlamaları veya isteğe bağlı sigortalı olmaları durumunda bu sigortalı kişiler için belirtildiği biçimde çalıştıkları ya da isteğe bağlı sigortalı olarak prim ödedikleri süreler boyunca sınırlı bir şekilde ilgili kamu idaresinden genel sağlık sigortası primi alınmamaktadır (6111 Sayılı Kanun, m.42).

Ait olunan aydan itibaren azami gecikme süresi 12 ay olmakla birlikte 89. maddenin ikinci fıkrası dikkate alınarak hesaplanan gecikme cezası ve gecikme zammı ile beraber primi ödenmemiş olan süreler, sigortalılık süresi kapsamında değerlendirilmemektedir. 12 aydan sonra ödenmiş olan primler ise 89. maddenin üçüncü fıkrasındaki hükümlere göre iade edilmektedir (5510 Sayılı Kanun, m.52).

6111 sayılı yasa ile 5510 sayılı Kanununun 4/a kapsamında değerlendirilen tarımsal faaliyetlerle uğraşanların sigortalılık statüsünden kaynaklanan prim borç yapılandırılmalarında; kanunda ödenmesi öngörülen taksitlerden, taksitlendirme süresinin (son taksiti) son ayını geçmemek üzere ait oldukları senenin bitimine kadar, gecikmiş olan her ay ve kesri için gecikme zammı oranı dikkate alınarak hesaplanacak geç ödeme zammı ile birlikte ödenmesi durumunda bu kanunda belirtilmiş olan hükümlerden yararlanabilecekleri belirtilmiştir (6111 Sayılı Kanun, m.20).

Son olarak zorunlu sigortalılık sebebiyle isteğe bağlı sigortalı kişilerin prim borcu olması durumunda, isteğe bağlı sigorta için ödenmiş olan primler ilk başta zorunlu sigortalılıktan dolayı kuruma olan borçların mahsubunda kullanılmaktadır (5510 Sayılı Kanun, m.52).

## 4. SONUÇ

Dünyadaki birçok devlette olduğu gibi Türkiye’de de herkes için bir çalışma olanağı düşünülememektedir. Çalışma imkanı olsa bile bunun sürekli ve istikrarlı olacağına garantisini verilememektedir. Bu gibi nedenler sosyal güvenliğin etkin olmasını azaltmaktadır. Diğer taraftan ülkenin ekonomik koşullarının değişken olması gibi nedenler de eklenince kişilerin, sosyal sigorta kapsamı dışında tutulması riski doğabilmektedir. Ancak sosyal hukuk devleti olmanın temel taşlarından bir tanesi herkese sosyal güvenceden yararlanma imkanı sağlamaktır. İşte bu nedenle Türkiye’de 2008’de isteğe bağlı sigortalılık kurumu daha da genişletilmiş ve çalışma söz konusu olmasa bile kişilerin sigortalı olabilmelerinin önü açılmıştır.

Türkiye’deki sosyal güvenlik sisteminin, çalışma bakımından zorunluluk temeline dayandığı söylenebilir. Yani çalışan herkesin statüsü ne olursa olsun sosyal güvenlik sistemiyle ilişkilendirilmesi zorunludur. Ancak çalışmayanlar ve en az 18 yaşını doldurmuş olanlar için sosyal güvenliğinin sağlanması noktasında zorunlu olmamakla birlikte çalışmaya dayalı olmayan isteğe bağlı sigorta uygulaması başlamıştır. Bu uygulamanın yasal alt yapısı 2008’de yayınlanan 5510 Sayılı Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile oluşturulmuştur. Yapılmış olan sosyal güvenlik reformuyla SGK, BAĞ-KUR ve Emekli Sandığı kanunları çerçevesinde olan kişiler için ortak isteğe bağlı kurallar getirilmiştir.

Türkiye’de uygulanmaya başlanan sigortalılık türlerinden isteğe bağlı sigortalılık; çalışma hayatını sonlandırmak zorunda kalan ya da emeklilik için yaş şartını yerine getirip prim ödeme gün sayısını ya da hizmet yılını doldurmamış olan kişilere belirtilen şartları yerine getirmeleri için fırsat sunmaktadır. Ayrıca Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren isteğe bağlı sigortalılık sistemine girmek isteyenlerin girişi ve sistemde kalmak isteyenler için kolaylaştırıcı şartlar getirilmiştir. Sistem, belirli bir süre çalışma şartı aranmaksızın ve sağlık yardımlarından da yararlanmaları suretiyle kişilere alternatif emeklilik sistemi biçiminde düzenlemiştir. Yine 5510 sayılı kanun, el sanatları ile uğraşmakta olan ev kadınlarının, ay içerisinde kısmi çalışan kişilerin ve sözleşmeli olarak başka ülkelere çalıştırılmak için götürülen kişilerin emeklilik hakkını elde etmeleri amacıyla isteğe bağlı olarak sigorta primlerini ödemeleri şartı getirilmiştir.



5510 Sayılı Kanun ile esasen taleple ayrılmayı veya ölüm dışında isteğe bağlı sigortalılıktan sistemsel ve zorunlu ayrılmayı kabul etmemektedir. Eski uygulamaların aksine isteğe bağlı sigortalılıkta 12 ay süreyle bir ayın primini ödemeyenlerin sadece bu aya ait primlerini ödeme imkânları ortadan kalkmaktadır. Geriye kalan 11 ayın primleri her ay için ödeme süresi dikkate alınmak üzere 12'nci ay dolmadan her zaman için ödeme imkânı vardır. Hiç prim ödenmese bile her zaman geriye doğru 12 ayın primini ödeme imkânı vardır. Bu düzenleme ile kişilerin sistemde kalmalarının amaçlandığı görülmektedir.

5510 Sayılı Kanun'un getirdiği en önemli yeniliklerden bir diğeri isteğe bağlı sigortaya prim ödeyen kişilerden zorunlu olarak genel sağlık sigortası priminin de alınmasıyla sağlık yardımlarından faydalanmalarının sağlanmasıdır. Ancak belirtmek gerekir ki prim borcu olanlara sağlık yardımının yapılması yasaklanmıştır. Yani, sağlık yardımlarından yararlanılması için isteğe bağlı sigortalı olan kişilerin hiç borçlarının olmaması gerekmektedir.

## KAYNAKÇA

- Acar, A. (1999). Çalışanların hakkı olarak yaşanabilir bir emeklilik dönemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1 (3), 111-132.
- Acuner, S. (2018). Bireysel emeklilik aracılığı ve vergi kanunları karşısındaki durumu. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (3), 49-76.
- Acuner, S. ve Albayrak, A. S. (2018). Vergilendirmeye yönelik hukuki gelişmelerin bireysel emeklilik sistemine etkisi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8 (1), 119-144.
- Açıkgöz, Ö. ve Kardelen-Bilir, M. (2018). Bireysel emeklilik sistemi ve etkili iletişim biçimi olarak reklam. *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, (2), 174-185.
- Akalın, G. (2000). Sosyal güvenlik sistemimiz: Sorunlar çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 5 (18), 5-15.
- Akbıyık, T. (2020). Tutuklu ve hükümlülerin çalışmasının sosyal güvenlik hukuku açısından değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 69 (4), 1569-1607.
- Akgeyik, T. (2006). Sosyal güvenlikte reform eğilimleri: Geleneksel sistemlerden bireysel emeklilik programlarına dönüşüm. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (51), 47-99.
- Akın, F. (2016). Otomatik katılım sisteminin bireysel emeklilik sektörüne etkileri. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 1-12.
- Akpınar, S. ve Demirci, G. M. (2018). Zorunlu bireysel emeklilik sistemine geçiş ve yapılacak kesintilerin muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (77), 137-146.
- Akpınar, T. (2009). Avrupa Birliği ekseninde Türkiye’de tarım sektöründe sosyal güvenlik ve sorunları. *Sosyal Bilimler Metinleri*, (1), 1-45.
- Alagöz, M. ve Yapar, S. (2003). Kalkınma planları çerçevesinde Türkiye’de sosyal güvenlik sorunu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), 439-451.
- Alkan, V., Şimşek, S. ve Armağan-Erbil, B. (2019). Karma yöntem: Öyküleyici alanyazın incelemesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 558-581.
- Alpağut, H. ve İpekten, O. B. (2020). Bireysel Emeklilik Sistemi’nde kalma tercihini etkileyen faktörlerin incelenmesi: Erzurum il örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34 (2), 461-489.

- Alper, Y. (2015). Sosyal güvenlik reformu (2008-2016): Kapsamla ilgili gelişmeler. *Sosyal Siyaset Konferansları*, (68), 1-23.
- Altun, F. ve Yazıcı, H. (2014). Nitel ve nicel yöntemleri kullanan araştırmacıların empatik eğilimleri ve işlevsel olmayan tutumları arasındaki farklılıklar. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (181), 371-386.
- Anadolu, F. K. (2002). Sosyal güvenlik, yeşil kart uygulaması ve özelleştirme. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (3-4), 95-105.
- Anadolu, F. K. (2003). Sosyal güvenlik ve genel sağlık sigortası. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11 (3-4), 47-57.
- Angın, C. (2019). Sosyal güvenlik reformu, kamu personeli ve emeklilik. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9 (3), 427-441.
- Apak, S. ve Taşcıyan, K. H. (2010). Türkiye’de bireysel emeklilik sisteminin gelişimi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 121-129.
- Ar, K. N. (2013). Güncel gelişmeler ışığında dünyada ve Türkiye’de tamamlayıcı emeklilik programlarının katkısı. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4 (2), 13-31.
- Arıcı, K. (2019). Sosyal güvenlikte eşitlik meselesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 3-23.
- Arıkan, G. (1984). Türkiye’deki sosyal güvenlik kurumlarının merkez örgütlerinde bir uygulama. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 151-159.
- Arslan, S. ve Çelik, M. S. (2018). Türkiye’deki emeklilik yatırım fonlarının performanslarının BIST-100 endeksinin performansı ile karşılaştırılması. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 6 (4), 61-73.
- Ataseven, B. (2012). Nitel bilimsel araştırmalarda veri kalitesinin önemi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, 33(2), 543-564.
- Aydemir, C., Altundağ, S. ve Köroğlu, N. (2019). 5434, 506, 1479, 2925, 2926, 3816 ve 5510 sayılı kanunlarda sağlık sigortasının gelişim süreci. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 52-70.
- Aydın, U. (1998). Sosyal güvenlikte özelleştirme sebepler ve uygulamalar. *Çimento İşveren Dergisi*, ss.4-15.
- Aydın, U. (2004). Sosyal güvenlik sistemi, sosyal sigortalar kanunu ve uygulama alanı. *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (ss.253-272), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1529.
- Aygen, M. (2016). Türkiye’de yoksulluk ve sosyal yardım yaklaşımı üzerine: Elazığ örneği. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4 (8), 150-179.

- Ayhan, A. (1988). Sosyal güvenlik iş güvenliği ilişkisi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 421-430.
- Ayhan, A. (2012). Sosyal güvenlik kavramı ve sosyal güvenlik ilkeleri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1 (1), 41-55.
- Bacak, B. (2005). Sosyal güvenlik yönüyle bireysel emeklilik. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49), 159-171.
- Bacha-Simões, E. ve Hayta, S. (2020). Sosyal güvenlik ve sağlığın finansmanı: 2000-2015 dönemine ilişkin değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (48), 535-568.
- Ballı, H. N. ve İlhan, M. (2020). Emeklilik sendikacılığının hukuki süreci / emekli sendikasının meşruiyeti. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (12), 41-61.
- Baybora, D. (2013). Sosyal güvenlik hukuku hakkında genel bilgiler ve ülkemizde sosyal güvenlik hizmetlerinin kurumsal yapısı. *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (ss.196-229), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2808.
- Bayri, O. (2013). Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin kurum ve kapsam olarak gelişimi ve sosyal güvenlik adaleti. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 3 (2), 18-60.
- Bedük, A. ve Mete, O. (2006). Avrupa Birliği sürecinde Türk sosyal güvenlik sisteminde reorganizasyon çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, (11), 24-42.
- Ertuğrul, Y. (2020). Sosyal politika aracı olarak sosyal güvenlik kavramı. *İş ve Hayat Dergisi*, 6 (11), 46-74.
- Holzmann, R. MacKellar, L. ve Rutkowski, M. (2003). Accelerating the european pension reform agenda: need, progress, and conceptual underpinnings. *Pension Reform in Europe: Process and Progress* (Ed.: R. Holzmann, M. Orenstein ve M. Rutkowski), Washington: The World Bank, pp.1-45.
- İnsan Hakları Derneği (1999). İnsan hakları evrensel bildirgesi. <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/> [Erişim Tarihi: 24.6.2021].
- İzgi, B. B. (2008). Türk sosyal güvenlik sisteminde son gelişmeler. *Çalışma ve Toplum*, (1), 85-107.
- Kapar, R. (1999). Şili sosyal güvenlik sisteminde sağlık ve emeklilik sigortalarında yaşanan değişimler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 167-189.

- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 170-189.
- Kocabaş, F. (2013). İş hukuku hakkında genel bilgiler ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun uygulama alanı. *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (ss.2-27), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2808.
- Koray, M. (2000). *Sosyal politika*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Köme-Akputat, A. (2019). Boşandığı eşiyile fiilen birlikte yaşayan eş ve çocukların gelir ve aylıklarının kesilmesi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 400-417.
- Köme-Akputat, A. (2019). Sanatçıların sosyal sigortalılığı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, (74), 1189-1213.
- Levent, R. (2014). İsteğe bağlı sigortalılık. *Vergi Raporu*, (172), 137-144.
- Müller, K. (2003). The making of pension privatization in Latin America and Eastern Europe. *Pension Reform in Europe: Process and Progress* (Ed.: R. Holzmann, M. Orenstein ve M. Rutkowski), Washington: The World Bank, pp.47-78.
- Ney, S. (2003). The rediscovery of politics: Democracy and structural pension reform in continental Europe. *Pension Reform in Europe: Process and Progress* (Ed.: R. Holzmann, M. Orenstein ve M. Rutkowski), Washington: The World Bank, pp.79-110.
- Okur, A., Güzel, A. ve Caniklioğlu, N. (2012). *Sosyal güvenlik hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Oral, A. İ. (2004a). Sosyal güvenlik kavramının doğuşu ve sosyal güvenlik sisteminin gelişimi. *Sosyal Güvenlik Hukuku* (ss.1-17), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1574.
- Oral, A. İ. (2004b). Sosyal güvenliğin yöntemleri. *Sosyal Güvenlik Hukuku* (ss.37-52), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1574.
- Özkanca-Andıç, N. ve Erasa-Akça, İ. (2019). Otomatik katılım sistemi: zorunlu devlet borçlanması ekseninde bir değerlendirme. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5 (2), 64-80.
- Sığın, A. (2016). Çalışma hayatı ve emeklilik bağlamında Türkiye'de yaşlılık. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (1), 87-101.
- Şahin, H. ve Selvitopu, A. (2012). Öğretmenlerin emeklilik dönemine ve emekliliğe hazırlık eğitimine ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 11 (4), 1053-1065.

- Şahin, M. (2020). Osmanlı Emeklilik Sistemi'nde Arpalık uygulaması. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 10 (1), 185-196.
- Şahin, O. ve Başarır, Ç. (2019). Bireysel emeklilik şirketlerinin finansal performanslarının değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 17 (33), 211-229.
- Şahin, S., Özdemir, Z. A. ve Önal, Y. B. (2018). Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin sermaye piyasasının gelişimi üzerindeki etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33 (2), 517-541.
- Şataf, C. ve Yıldırım, O. (2019). Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi'nin (BES) algılanma düzeyi: Ordu ili örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22 (2), 572-588.
- Topalhan, T. ve Kurt, A. (2016). 1 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren asgari ücretin çalışma hayatını düzenleyen bazı kanunlar üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi. *İş ve Hayat Dergisi*, 2 (3), 23-40.
- Topgül, S. (2012). Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda kadının durumu. *Yönetim ve Ekonomi*, 19 (2), 301-319.
- Topgül, S. (2016). Ev hizmetlerinde çalışan kadınların sosyal güvenliği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 339-352.
- Topuz, G. (2016). 5510 sayılı kanunda öngörülen emekli aylığının hacz edilmezliği kuralı ve bu kuralın anayasaya uygunluğu üzerine düşünceler. *Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65 (4), 3017-3052.
- Tugay, M. (2019). Bireysel emeklilik sisteminde otomatik katılım modelinin irade özerkliği ve sözleşme hürriyeti açısından değerlendirilmesi. *Yaşar Hukuk Dergisi*, 1 (1), 72-113.
- Tunalı, D. (2016). Anadolu Üniversitesi akademik personelinin bireysel emeklilik sistemine bakışı. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 4 (3), 98-105.
- Tunca, M. E. (2020). İşçi statüsüne sahip olmamakla birlikte 5510 sayılı kanunda kısmî sigortalı sayılan kişiler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28 (2), 777-818.
- Tuncay, A. C. (2012). Geciken yaşlılık ve zorunlu emeklilik üzerine. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2 (2), 84-102.
- Tuncay, A. ve Ekmekçi, Ö. (2012). *Sosyal güvenlik hukuku dersleri*. İstanbul: Beta Yayınları.

- Turgut, M. (2021). Devlet destekli bireysel emeklilik sisteminin makro düzeyde ekonomik yansımaları. *Uluslararası Bankacılık, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 76-97.
- Turnacıgil, S., Özhan, E. ve Karakuş, T. F. (2020). Türkiye’de emeklilik şirketlerinin emeklilik yatırım fonları ile pay getirileri arasında eşbütünleşme analizi: ANHYT ve AVISA örneği. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (3), 377-387.
- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal devlet bağlamında Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (3), 275-305.
- Uğur, S. (2005). Geçiş ekonomilerinde emeklilik sistemi reformları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49), 289-299.
- Uluçay, H., Köymen-Keser, İ. ve Deveci-Kocakoç, İ. (2020). Türkiye’de bireysel emeklilik sistemine giriş kararlarını etkileyen faktörler ve 2017 sonrası sistemde yapılan düzenlemeler. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 115-137.
- Ulutürk, S. ve Dane, K. (2009). Sosyal güvenlik: Teori, dönüşüm ve Türkiye uygulaması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (29), 114-142.
- Ural, M. ve Adakale, T. (2009). Bireysel emeklilik fonlarında risk yönetimi ve riske maruz değer analizi. *Ege Akademik Bakış*, 9 (4), 1463-1483.
- Urhanoglu, İ. (2020). 3201 Sayılı Kanun’a göre yapılacak yurt dışı hizmet borçlanmasında aylık bağlama koşulları. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 10 (2), 245-258.
- Uşan, F. (2016). Kanun yapmak bu kadar kolay mı, yahut bu kadar zor mu? (5510 sayılı kanun uygulaması çerçevesinde bir tesbit). *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (1), 209-228.
- Uzun, H. ve Arslan, B. (2018). Bireysel emeklilik sistemi algısı (Elazığ örneği). *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, V (2), 117-135.
- Ünal, S. ve Gül, N. (2021). Bireysel emeklilik firma yöneticileri perspektifinden bireysel emeklilik okuryazarlığı. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 11 (1), 1-16.
- Ünal, S., Boz, D. ve Ataşer, A. (2019). Bireysel emeklilik sistemi üyeliği ve bazı demografik değişkenlerin finansal okuryazarlık ile ilişkisi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, (2), 104-115.
- Ünver, Y. (2014). *Sosyal Güvenlik Kurumu’nun Merkez ve Taşra Teşkilatı’nın örgüt analizi uygulaması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Kütahya.

- Vargün, F. T. (2019). *Sosyal güvenlik reformunun genel sağlık sigortası kapsamında değerlendirilmesi: Ardahan ili örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ardahan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ardahan.
- Yakar, S. (2005). Polonya emeklilik sisteminde dönüşüm. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 449-464.
- Yaman, Y. (2020). Sosyal güvenlik bağlamında ev kadınlarının sosyal güvencesi: İsteğe bağlı sigortalılık. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (4), 65-77.
- Yaman, Y. ve Coşkun, A. (2020). Sosyal Güvenlik Bağlamında Türkiye ve Almanya'da Meslek Hastalığı. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7 (3), 27-38.
- Yemez, İ. ve Akdoğan, M. Ş. (2019). Bireysel emeklilik sistemi satın alma tercihlerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20 (1), 104-118.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, H. ve Bülbül, D. (2018). Türkiye'de 2001 ve 2010 yılları arasında kayıt dışı istihdamın sosyal güvenlik kurumu açıkları üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, (70), 198-219.
- Yiğiteli, N., Karagöz, D. ve Demirci, Y. (2019). Bireysel emeklilik sistemi: Vergi indirimi ve devlet katkısı uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 4 (2), 33-63.
- Yurdadoğ, V. (2017). Sosyal güvenlik ve yeniden gelir dağılımına etkisinin teorik çerçevede değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26 (1), 254-269.
- Zengin, E., Şahin, A. ve Özcan, S. (2012). Türkiye'de sosyal yardım uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi*, 19 (2), 133-142.

### **Kanun Maddeleri**

- 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu. (1971, 2 Eylül). *Resmi Gazete* (Sayı: 13956).
- 1593 Sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu. (1930, 6 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 1489).
- 1961 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1961, 31 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 10816).



- 1982 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982, 9 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı: 17863).
- 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun. (1976, 10 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 15642).
- 2108 Sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenli Yasası. (1979, 4 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 16627).
- 2229 Sayılı 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına ve Bu Kanuna Ek ve Ek Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun. (1977, 29 Ağustos). *Resmi Gazete* (Sayı: 16053).
- 2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu. (1983, 17 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 18197).
- 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu. (1983, 20 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 18197).
- 3008 Sayılı İş Kanunu. (1936, 15 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 3330).
- 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kanunu. (1986, 29 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 19134).
- 3395 Sayılı 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun. (1987, 9 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 19512).
- 3396 Sayılı 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına, Bir Ek ve Üç Ek Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun. (1987, 30 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 19503).
- 4081 Sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun. (1941, 10 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 4856).
- 4772 Sayılı İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortalı Kanunu. (1945, 27 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 6051).
- 4792 Sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu. (1945, 9 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 6058).
- 4842 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2003, 24 Nisan). *Resmi Gazete* (Sayı: 25088).

- 4956 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun ve Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Yürürlükten Kaldırılması ve Bu Kanunlara Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun. (2003, 2 Ağustos). *Resmi Gazete* (Sayı: 25187).
- 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu. (1964, 17 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 11766).
- 5234 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2004, 21 Eylül). *Resmi Gazete* (Sayı: 25590).
- 5417 Sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu. (1949, 2 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 7227).
- 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu. (1949, 8 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 7235).
- 5502 Sayılı Hastalık ve Analık Sigortası. (1950, 4 Ocak). *Resmi Gazete* (Sayı: 7402).
- 5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. (2006, 16 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 26200).
- 6098 Sayılı Borçlar Kanunu. (2011, 4 Şubat). *Resmi Gazete* (Sayı: 27836).
- 6111 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2011, 25 Şubat). *Resmi Gazete* (Sayı: 27857).
- 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu. (1965, 23 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 12056).
- 6900 Sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu. (1957, 4 Şubat). *Resmi Gazete* (Sayı: 9534).
- 696 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2017, 24 Aralık). *Resmi Gazete* (Sayı: 30280).
- 7079 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun. (2018, 8 Mart). *Resmi Gazete* (Sayı: 30354).
- Sosyal Güvenlik Kurumu. (2013). *İsteğe bağlı sigortalılık*. Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu Yayını No: 72.
- Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği. (2010, 12 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 27579).

## **ÖZGEÇMİŞ**

Laith Mohammad ALRAWASHDEH, 2011 yılında lise eğitimini bitirdikten sonra aynı yıl içerisinde lisans eğitimi için Al-Hussein Bin Talal University’de başladı ve 2016 yılında lisans eğitimini bitirdi. 2019 yılında Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Aktüerya ve Risk Yönetimi programında lisansüstü eğitimine başladı ve halen devam etmektedir.